

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

Навчально-науковий інститут менеджменту та підприємництва

Кафедра маркетингу

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ У МАРКЕТИНГУ»**

для підготовки магістрів

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 075 Маркетинг

Освітня програма Маркетинг

КИЇВ-2022

Виноградова О.В., Дарчук В.Г., Єсмаханова А.У., Ігнатенко О.В., Ромащенко О.С. Методичні рекомендації для вивчення дисципліни «Організація проведення наукових досліджень у маркетингу» Київ, 2023. 54 с.

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни «Організація проведення наукових досліджень у маркетингу» складено відповідно до навчального плану, профілю освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 075 «Маркетинг».

Методичні рекомендації спрямовані на вирішення завдань щодо засвоєння понятійно-термінологічного апарату наукової діяльності; розуміння стану наукової діяльності в Україні та світі загалом; опанування концептуально методологією наукового пізнання; з'ясування змісту та функціонального призначення загальнонаукових та конкретно-специфічних методів, принципів дослідження різноманітних явищ і процесів; ознайомлення з поняттями академічної доброчесності, плагіату в наукових дослідженнях; набуття знань про сутність та структурні елементи кваліфікаційної роботи магістра та її оформлення; основні етапи підготовки; функції наукового керівника і магістра.

Методичні рекомендації містять: логіку побудови дисципліни; тезаурус; тести для самоконтролю, тематику завдань для самостійної роботи, структуру індивідуальних завдань, методи навчання і контролю, політику курсу, критерії та методи оцінювання, питання, які виносяться на залік. Надано рекомендації щодо складання тез доповіді наукового дослідження, основні вимоги до оформлення літератури. Наведена рекомендована література для вивчення дисципліни.

Рекомендовано Вченою радою Навчально-наукового інституту менеджменту та підприємництва Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій

@ Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, 2023

@ Виноградова Олена Володимирівна, 2023

@ Дарчук Вероніка Геннадіївна, 2023

@ Єсмаханова Алуа Умурзаківна, 2023

@ Ігнатенко Ольга Василівна, 2023

@ Ромащенко Ольга Сергіївна, 2023

Зміст

ВСТУП.....	3
МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
СТРУКТУРА І ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ	6
ТЕЗАУРУС ДИСЦИПЛІНИ.....	8
САМОСТІЙНА РОБОТА	29
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ	30
МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	31
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	32
ПОЛІТИКА КУРСУ («ПРАВИЛА ГРИ»).....	33
КРИТЕРІЇ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ.....	35
ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ.....	36
СКЛАДАННЯ ТЕЗ ДОПОВІДІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	44
ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ.....	47
ПИТАННЯ ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК.....	49
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	51

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Організація проведення наукових досліджень у маркетингу» складена відповідно до освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти у галузі знань 07 Управління та адміністрування 075 Маркетинг

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні основи та практичний інструментарій процесу наукової діяльності, методологічні та методичні основи виконання наукових досліджень, оформлення результатів досліджень та їх використання в практичній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: зумовлені фундаментальним значенням для процесу формування відповідних компетентностей. Оволодіння програмою курсу сприяє виконанню здобувачами завдань з інших дисциплін, які передбачають наукові дослідження, узагальнення теоретичного матеріалу і розробку практичних рекомендацій щодо застосування результатів наукового дослідження. Матеріал навчальної дисципліни допоможе при аналізі інформаційних джерел, підготовці наукових рефератів, статей, доповідей на науково-практичних конференціях. Вивчення дисципліни передбачає застосування знань здобувачів, отриманих при вивченні навчальних дисциплін Управління стратегічними змінами, Економічна етика та командоутворення, Цифрове стратегічне партнерство, Управління розвитком підприємства в умовах цифрової економіки. Дисципліна є базовою для проходження науково-дослідницької, переддипломної практик та написання кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Вивчення дисципліни включає лекційні (аудиторні) та практичні заняття, що забезпечує закріплення теоретичних знань, сприяє засвоєнню практичних навичок, допомагає в розвитку системно-аналітичного мислення.

Самостійна робота студентів - невід'ємна складова частина навчального процесу, яка відіграє важливу роль у процесі формування майбутнього спеціаліста.

Мета самостійної роботи - набуття навичок щодо вирішення конкретних практичних завдань і використання отриманих знань у подальшій практичній діяльності.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни є формування наукового світогляду та системи спеціальних знань з теорії, методики та техніки проведення наукових досліджень.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: засвоєння понятійно-термінологічного апарату наукової діяльності; розуміння стану наукової діяльності в Україні та світі загалом; опанування концептуально методологією наукового пізнання; з'ясування змісту та функціонального призначення загальнонаукових та конкретно-специфічних методів, принципів дослідження різноманітних явищ і процесів; ознайомлення з поняттями академічної доброчесності, плагіату в наукових дослідженнях; набуття знань про сутність та структурні елементи кваліфікаційної роботи магістра та її оформлення; основні етапи підготовки; функції наукового керівника і магістра.

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі мають

Знати:

- основні елементи структури наукового мислення;
- основні напрями, закономірності, зміст і форми наукової діяльності;
- сутність та роль наукових досліджень, їх основних видів, суб'єктів та рівнів реалізації результатів;
- класифікації методів дослідження; зв'язок методів дослідження з елементами змісту дослідження;
- методичку наукового дослідження, зміст і принципи реалізації;
- елементи змісту дослідження та їх зміст;
- знання наукових принципів та методів роботи з інформацією, документами;
- стратегії, моделі, стандарти та методи розвитку й адміністрування систем управлінської діяльності;
- сутність та вимоги до наукового дослідження, форми узагальнення наукових результатів.
- сутність та структуру кваліфікаційної роботи магістра та вимоги щодо її оформлення.

Уміти:

- оперувати понятійно-категорійним апаратом у сфері науки;
- розробити індивідуальний план науково-дослідної роботи;
- вибирати та уточнювати тему наукового дослідження;
- визначити об'єкт, предмет, мету та завдання наукового дослідження за вибраною темою;
- застосовувати закони логічного мислення;
- знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел;

- опрацьовувати наукометричні бази даних з метою проведення наукового дослідження
- формулювати наукову проблему та гіпотезу щодо її розв'язання;
- застосовувати методи емпіричних і теоретичних досліджень;
- формулювати та ініціювати нові ідеї, визначити мету, завдання, необхідні ресурси, підбирати методологічний інструментарій;
- використовувати Інтернет - технології у підготовці наукових публікацій; формулювати наукову проблему та гіпотезу щодо її розв'язання;
- синтезувати результати аналітичної обробки наукової та управлінської інформації;
- застосовувати методики бібліо- та вебметричного аналізу інформаційних потоків та масивів;
- обґрунтувати окремі положення та загальні висновки за результатами аналізу сформульованої наукової проблеми;
- готувати кваліфікаційну роботу магістра до презентації під час її публічного захисту;
- моделювати структуру кваліфікаційної роботи магістра;
- обґрунтовувати достовірність результатів;
- формулювати висновки та рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів.

Програмні компетенції відповідно до освітньої програми

- ЗК1.Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК2.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- СК9. Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проєктів у соціально-економічній сфері.

Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми

- ПРН1. Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.
- ПРН6. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати лідерські навички та уміння управляти персоналом і працювати в команді.

Дисципліна ***основна***, з циклу ***загальної підготовки***

На вивчення навчальної дисципліни відведене *90 годин, 3 кредити ЄКТС.*

Форма підсумкового контролю *залік*

СТРУКТУРА І ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Теоретичні основи наукових досліджень.

Зміст наукового дослідження. Наукові факти і їх роль в науковому дослідженні. Поняття наукової проблеми, її постановка і формулювання. Зміст наукової гіпотези, її висунення і обґрунтування. Суть наукової теорії, її роль в науковому дослідженні. Класифікація галузей наук. Форми організації та управління наукою в Україні. Суб'єкти наукового дослідження: МОН, НАН, НААН, науково-дослідні установи, кафедри університетів, наукові і науково-педагогічні працівники.

Підготовка наукових кадрів, вчені ступені і вчені звання. Якості яким має відповідати науковець. Основні ознаки наукового дослідження. Системність, доказовість та теоретичність наукового дослідження.

Тема 2. Методологія наукового дослідження

Поняття методологія, метод, прийом у науковому дослідженні. типологія методів дослідження. Завдання методології. Різновиди та структурні елементи методології. Підходи до обґрунтування та визначення методу та методології. Загальнонаукові принципи дослідження. Поняття системного, комплексного та цілісного підходу в науковому дослідженні. Методи дослідження та їх класифікація. Головні компоненти методики наукового дослідження.

Тема 3. Методи дослідження

Класифікації методів дослідження. Загальна характеристика емпіричних методів. Спостереження як емпіричний метод наукового дослідження. Передбачуваність. Планомірність, Цілеспрямованість. Вибірковість. Системність. Вимоги до спостереження. Етапи проведення спостереження.

Емпіричні методи: вимірювання, порівняння, узагальнення. Розмір одиниці вимірювання. Динамічна похибка. Метод вимірювання. Принцип вимірювання. Вимірювальна інформація. Види вимірювальних величин. Порівняння. Узагальнення. Вимоги до порівняння. Види порівнянь.

Експеримент. Довготривале, короткочасне, безперервне, дискретне спостереження. Специфіка експерименту. Етапи проведення експерименту.

Інші емпіричні методи дослідження: опитування, опитування-інтерв'ю, анкетні опитування, бесіда, рейтинг, експертна оцінка, метод колективних експертних оцінок, метод “мозкового штурму”, морфологічний метод аналізу, метод

семикратного пошуку, метод асоціацій та аналогій, метод колективного блокнота і контрольних запитань, морфологічний ящик.

Сутність гіпотези, її особливості. Етапи розвитку гіпотези, вимоги, що до неї ставляться. Доведення гіпотези, способи встановлення істини: безпосередній та опосередкований, що використовуються у доведенні гіпотези, особливості та відмінності.

Тема 4. Теоретичні методи наукового дослідження.

Сутність теоретичних методів наукового дослідження. Послідовність проведення теоретичних досліджень. Особливість теоретичного дослідження. Порядок використання методів при здійсненні наукового дослідження.

Характеристика основних теоретичних методів наукового дослідження: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння, формалізації, абстрагування та моделювання. Поняття моделі, вимоги, які до неї ставляться, види, особливості побудови. Особливості логічного та хронологічного підходів при проведенні теоретичних досліджень. Мета, випадки та вимоги до застосування цих методів при здійсненні наукового дослідження.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 5. Організація науково-дослідного процесу.

Основні стадії науково-дослідного процесу. Схема науково-дослідного процесу. Організаційна, дослідна стадії та стадія узагальнення, апробації та реалізації наукових результатів.

Процедура вибору наукової проблеми. Критерії вибору теми. Обґрунтування актуальності теми, визначення її місця у науковій проблемі. Організація науково-дослідних робіт.

Суть та складові планування наукової діяльності. Програма та плани наукового дослідження. Формулювання теми дослідження. Вивчення стану питання і обґрунтування обраного напрямку дослідження. Мета дослідження. Загальні та конкретні завдання дослідження. Вибір методів дослідження. Етапи роботи, календарний план роботи. Попередній та остаточний план наукового дослідження, план-проспект наукового дослідження. Основи аналітичної обробки результатів моделювання технічних систем.

Тема 6. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Сутність інформації і її роль в суспільному житті. Наукова документальна інформація. Класифікація документальних джерел інформації. Бібліотека і її роль в інформаційному забезпеченні наукових досліджень. Інтернет і його роль в інформаційному забезпеченні наукових досліджень. Функції Інтернету. Документальні джерел інформації в наукових дослідженнях. Практика як джерело пізнавальної інформації. Роль експерименту як джерела істинної інформації. Інформація в науковій діяльності суб'єктів дослідження з позицій кібернетики.

Тема 7. Оприлюднення результатів дослідження

Сутність оприлюднення результатів дослідження та способи його здійснення. Структура і зміст доповіді, реферату, наукової статті. Зміст і обсяги брошури, книжки і монографії. Особливості оприлюднення результатів дослідження здобувачів і здобувачів наукових ступенів. Круглі столи, науково-практичні конференції та симпозиуми. Особливості оприлюднення результатів дослідження за закритими темами на рівні держави, за темами НДДКР фірм, за темами соціально-гуманітарного профілю. Використання для оприлюднення результатів досліджень, які не складають таємницю держави і фірми в засобах масової інформації.

Тема 8. Кваліфікаційна робота магістра як вид наукового дослідження

Сутність і зміст кваліфікаційної роботи магістра. Основні етапи підготовки. Функції наукового керівника і магістра. Структура кваліфікаційної роботи магістра та її оформлення. Технологія підготовки тексту роботи. Процедура захисту кваліфікаційної роботи магістра.

ТЕЗАУРУС

- **Абстрагування** - метод наукового пізнання, оснований на формуванні образу реального об'єкта шляхом виокремлення певних ознак, властивостей, зв'язків і відношень, що цікавлять дослідника, з одночасним ігноруванням багатьох інших другорядних його властивостей.
- **Абстрактне моделювання** має різні види: **наочне, символічне, математичне**. При наочному на базі уявлень людини про реальні об'єкти створюють наочні моделі, що відображають явища та процеси, які відбуваються в об'єкті.
- **Аксіома** (*постулат*) - це положення, яке сприймається без доказів.
- **Аналіз** – загальнонауковий метод дослідження, який включає в себе вивчення предмета за допомогою практичного розчленування його на складові елементи (частини об'єкта, його ознаки, властивості, відношення). Кожна із виділених частин аналізується окремо у межах єдиного цілого. Наприклад, аналіз продуктивності праці робітників провадиться по підприємству - у цілому і по кожному цеху.
- **Аналіз економіко-статистичний** - це розробка методики, яка ґрунтується на використанні традиційних статистичних і математико - статистичних методів з метою контролю за адекватним відображенням явищ та процесів, що досліджуються.
- **Аналіз економічний** - система прийомів дослідження для розкриття причинних зв'язків, що зумовлюють результати явищ і процесів. Застосовується економічний аналіз у всіх видах досліджень виробничої і фінансово-господарської діяльності об'єднань, корпорацій.
- **Аналіз зворотний**, або теоретичний – метод, який базується на теоретичних міркуваннях стосовно причинно-наслідкового зв'язку різних явищ або дії будь-якої закономірності при цьому виділяються та з'єднуються явища, які здаються суттєвим, а другорядні ігноруються
- **Аналіз прямий** або емпіричний – метод, який використовується для виділення окремих частин об'єкту, виявлення його властивостей, найпростіших вимірювань тощо
- **Аналіз структурно-генетичний** – метод, який вимагає виокремлення у складному явищі таких елементів, які мають вирішальний вплив на всі інші сторони об'єкту.
- **Аналіз функціонально-вартісний** - метод дослідження об'єкта (виробу, процесу, структури) за його функцією і вартістю, який застосовується при вивченні ефективності використання матеріальних і трудових ресурсів.
- **Аналітичне і синтетичне документування** ґрунтується на індуктивних і дедуктивних загально-наукових методичних прийомах, застосовується при дослідженні закономірностей явищ і наслідків у фінансово-господарській діяльності підприємств, у банківській справі, грошовому обігу тощо.

- **Аналітичні процедури** - розчленування об'єкта дослідження на складові елементи і дослідження їх із застосуванням спеціальних методик. Так аналізують виконання державного замовлення з випуску найважливіших видів продукції в асортименті; провадять технологічний і хіміко-лабораторний контроль якості виробів тощо.
- **Аналогія** - метод наукового дослідження, завдяки якому досягається пізнання одних предметів і явищ на основі їх подібності з іншими, та який ґрунтується на подібності деяких сторін різних предметів і явищ. При цьому добуті результати поширюють на всі аналогічні предмети та явища.
- **Анкета** — тиражований документ, який містить певну сукупність запитань, сформульованих і пов'язаних між собою за встановленими правилами.
- **Анкетування** - самостійне заповнення анкети респондентом.
- **Бібліометрика української науки** — національний бібліометричний та наукометричний сервіс, призначений для формування в суспільстві цілісного уявлення про стан та динаміку процесів, що мають місце в науковому середовищі України.
- **Бібліометричний аналіз** – це метод наукового дослідження інформаційних потоків та масивів, що базується на застосуванні методів кількісного відображення змін зв'язків між одиницями інформації про об'єкт в локалізованому предметному та інформаційному полі за обраними індикаторами
- **Бібліометрія** — використання математичних та статистичних методів вивчення потоків наукових документів (книг, періодичних видань, та ін.) з метою виявлення тенденцій розвитку предметних галузей, особливостей авторства і взаємного впливу публікацій.
- **Бібліометрія** - наукова дисципліна, що займається вивченням документів на основі кількісного аналізу первинних і вторинних джерел інформації за допомогою формалізованих методів з метою отримання даних про ефективність, динаміку, структуру і закономірності розвитку досліджуваних областей.
- **Вебометричний аналіз** – це метод наукового дослідження інформаційних потоків та масивів шляхом розробки і використання веб-індикаторів (індекси цитування, відвідуваність сайтів), аналізу соціальних феноменів в Інтернеті (соціальні мережі, спільноти сайтів), збору даних про Інтернет та аналізу гіперпосилань (зокрема, зв'язку між сайтами вузів і наукових організацій)
- **Вебометрія (Кіберметрія)** - наукова дисципліна, в рамках якої досліджуються кількісні аспекти конструювання і використання інформаційних ресурсів, структур і технологій в мережі Інтернет
- **Вимірювання** - це визначення кількісного значення певної величини за допомогою одиниць виміру, система фіксації та реєстрації кількісних характеристик досліджуваного об'єкта. Його результати виражаються числами,

що дає змогу проводити їхню статистичну та математичну обробку. Вимірювання передбачає наявність таких основних елементів, як об'єкт вимірювання, одиниця виміру, спосіб вимірювання, суб'єкт вимірювання - спостерігач. Розрізняють пряме та опосередковане вимірювання, причому останнє вимагає використання математичних методів.

- **Вчений** — фізична особа, яка провадить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження з метою здобуття наукових та (або) науково-технічних результатів.
- **Гіпотеза** — наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок.
- **Дедукція** - метод логічного висновку від загального до окремого, тобто спочатку досліджують стан об'єкту в цілому, а потім його складових елементів.
- **Документалістика** - інформаційне моделювання, дослідження документів, нормативно-правове регулювання та ін.
- **Документна комунікація** — процес поширення інформації в суспільстві, який здійснюється за допомогою документів.
- **Дослідження документів** - прийоми документалістики, які застосовуються при вивченні достовірності, доцільності, ефективності господарських операцій за документами, відповідності їх законодавчим та нормативно-правовим актам, що регулюють процес виробництва.
- **Дослідження операцій** за своїм змістом - це застосування методів наукового дослідження до операційних проблем організації шляхом: 1) структуризації управлінських проблем, формулювання переліку обмежень і вимоги до критеріїв ефективності розв'язку їх; 2) розробки моделі ситуації, яка спрощує реальність, або подає її абстрактно, що дає змогу краще зрозуміти складнощі реальності; 3). «випробуванні» моделі через надання змін кількісним значенням, що дає змогу об'єктивно описати та порівняти кожен змінну і відношення між ними.
- **Дослідження технологічні** - прийом дослідження інженерної і технічної підготовки виробництва, а також якості продукції, яку випускають, її відповідності технічним умовам, що перевіряють відділ технічного контролю (ВТК) та інші служби підприємства в процесі попереднього, поточного і заключного контролю виробництва.
- **Дослідження хіміко-технологічні** - прийом визначення якості сировини і матеріалів, які використовуються у виробництві продукції, а також якісних характеристик виробів. Здійснюється цей вид досліджень лабораторним аналізом, перевіркою продукції на технологічному конвеєрі, фінішній стрічці та іншими способами.
- **Дослідник** - людина, яка здійснює наукові дослідження.
- **Економетрика** — це розділ економічної науки, що вивчає кількісні закономірності в економіці за допомогою кореляційно-регресійного аналізу і

широко застосовується при плануванні та прогнозуванні економічних процесів в умовах ринку.

- **Експеримент** - це метод емпіричного дослідження, що базується на активному і цілеспрямованому впливі на об'єкт пізнання шляхом створення контрольованих і керованих штучних умов або використання природних умов, необхідних для виявлення відповідних властивостей і зв'язків.
- **Експертиза** - прийом експертних оцінок, що застосовуються: технологічними, судово-бухгалтерськими, криміналістичними, товарознавчими та іншими експертизами при дослідженні соціальних питань, пов'язаних з конкретною економікою.
- **Експертиза проектів і кошторисної документації** - прийом перевірки технологічного рівня, прогресивності норм і нормативів, організації та індустріалізації будівництва, відображених у проектно-кошторисній документації на спорудження об'єктів і придбання обладнання, яке потребує і не потребує монтажу. Здійснюють експертизу спеціальні підрозділи підприємств-замовників проектно-кошторисної документації, а на великих будовах - спеціальні державні установи.
- **Закон** — внутрішній суттєвий зв'язок явищ, що зумовлює їх закономірний розвиток. Закон, винайдений через здогадку, необхідно потім логічно довести, лише в такому разі він визнається наукою. Для доведення закону наука використовує судження.
- **Знання** – це перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відбиття у свідомості людини.
- **Знання абсолютні** – це повне, вичерпне відтворення узагальнених уявлень про об'єкт, що забезпечує абсолютну відповідність образу і об'єкту в певний період пізнання.
- **Знання апріорні** – ті знання, що не ґрунтуються на досвіді, а передують йому і вказують шлях здобуття наукових знань.
- **Знання відносні** - це знання, які, будучи в основному адекватним відображенням дійсності, відрізняються певною неповнотою збігу образу з об'єктом.
- **Ідеалізація** - це конструювання подумки об'єктів, які не існують у дійсності або практично не здійсненні (наприклад, абсолютно тверде тіло, абсолютно чорне тіло, лінія, площина). Мета ідеалізації: позбавити реальні об'єкти деяких притаманних їм властивостей і наділити (у думці) ці об'єкти певними і гіпотетичними властивостями.
- **Ідеальні моделі** – це моделі, що фіксуються в таких наочних елементах, як креслення, рисунок, схема, комп'ютерна програма тощо.
- **Інвентаризація** – це перевірка об'єктів дослідження в натуральному вигляді кількісними прийомами (перевірка наявності і стану об'єктів здійснюється оглядом, підрахунками, зважуванням, обмірюванням).

- **Індекс цитування наукових статей** - реферативна база даних наукових публікацій, що індексує посилання, зазначені в списках цих публікацій і надає кількісні показники цих посилань (такі як сумарний обсяг цитування, індекс Хірша тощо)
- **Індукція** - метод дослідження, при якому загальний висновок про ознаки множини елементів виводиться на основі вивчення цих ознак у частини елементів однієї множини.
- **Інфометрія** - наукова дисципліна, предметом якої є кількісні вимірювання збереженої і використовуваної інформації.
- **Історичний метод** – це метод, який дає змогу дослідити виникнення, формування і розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей.
- **Колективність наукової діяльності** полягає в тому, що дослідник є членом певного колективу (групи, кафедри, інституту). Він може звертатися за порадами та обговорювати одержані результати з членами цього колективу, з науковим керівником, виступати з доповідями і повідомленнями на семінарах, наукових конференціях тощо.
- **Конкретизація** - метод дослідження предметів у всій їх різнобічності, у якісній багатосторонності реального існування на відміну від абстрактного вивчення предметів, коли досліджується стан предметів у зв'язку з певними умовами їх існування та історичного розвитку.
- **Контент-аналіз** або аналіз змісту - стандартний метод дослідження в галузі суспільних наук, предметом аналізу якого є зміст текстових масивів та продуктів комунікативної кореспонденції.
- **Контрольні заміри робіт** - прийом фактичного контролю, дослідження будівельно-монтажних робіт, а також при проведенні фактичного контролю обсягів виробництва, робіт і послуг.
- **Лічильно-обчислювальні процедури** - застосовуються при перевірці кількісної характеристики об'єктів дослідження. До них відносять встановлення вартості товарів відповідно до ринкових цін, перевірку правильності нарахування заробітної плати робітникам, розрахункових відносин тощо. Крім того, їх використовують при дослідженні документів, економічному аналізі, статистичних розрахунках, економіко-математичних методах, інших методичних прийомах дослідження.
- **Логічні процедури** - ґрунтуються на застосуванні прийомів логіки у процесі дослідження. Використовують їх у поєднанні з іншими науково-дослідними процедурами (наприклад, при економіко-математичних розрахунках, економічному аналізі).
- **Математична економіка** – наука, яка займається розробкою, аналізом і пошуком рішень математичних моделей економічних процесів, серед яких виділяють макро- і мікроекономічні класи моделей.

- **Мета науки** - пізнання законів суспільства і природи, відповідний вплив на природу й отримання корисних суспільству результатів.
- **Метод аксіоматичний** - спосіб побудови наукової теорії, коли за її основу беруться аксіоми, з яких усі інші твердження цієї теорії виводяться логічним шляхом (доведенням). Для такого доведення (теорем з аксіом чи одних формул з інших) є спеціальні правила.. Передусім це стосується використання економічних законів у наукових дослідженнях, що є аксіоматичними знаннями наукової теорії, які використовують для подальшого розвитку науки.
- **Метод науковий** - це спосіб пізнання явищ дійсності, їх взаємозв'язку і розвитку.
- **Метод** - спосіб досягнення мети, розв'язання конкретної задачі; сукупність прийомів (операцій) практичного впливу чи теоретичного освоєння об'єктивної дійсності з метою її пізнання.
- **Метод** - у найбільш загальному випадку означає спосіб досягнення мети, певним чином впорядкована діяльність.
- **Метод** - у широкому розумінні означає “шлях до чогось” або спосіб діяльності суб'єкта в будь-якій її формі.
- **Метод** - це спосіб, шлях пізнання і практичного перетворення реальної дійсності, система прийомів і принципів, що регулюють практичну і пізнавальну діяльність людей (суб'єктів).
- **Метод “дерева цілей” або “дерева рішень”** – метод, орієнтований на отримання повної та відносно стійкої структури цілей, проблем, функцій, напрямків, тобто такої структури, яка мало змінюватиметься протягом певного терміну. Цілі (рішення) мають ієрархічний характер, при цьому цілі (рішення) вищого рівня не можуть бути досягнуті, поки не досягнуті цілі (рішення) найближчого нижнього рівня. З переміщенням на нижчі рівні ієрархії цілі (рішення) конкретизуються. У процесі побудови та використання “дерева цілей” або “дерева рішень” необхідно прагнути їх чітко і конкретно формулювати, забезпечити можливість кількісного чи порядкового оцінювання ступеня їхньої реалізації.
- **Метод дослідження логічний** - це відтворення історичного розвитку об'єкта як результату певного процесу, в ході якого сформувався необхідні умови його подальшого існування і розвитку як стійкого системного утворення. Інакше кажучи, це метод теоретичного відтворення історичного об'єкта в усіх його суттєвих властивостях, закономірних зв'язках і відношеннях. При цьому абстрагуються від випадкових подій, окремих фактів тощо, виокремлюють найголовніше, визначальне. Отже, логічно відтворена історія - це дійсна історія, звільнена від всього несуттєвого, випадкового.
- **Метод дослідження системний** – це метод, який полягає у комплексному дослідженні великих і складних об'єктів (систем), вивченні їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин. Враховуючи цей принцип, треба вивчити кожен елемент системи в його зв'язку з іншими

елементам, виявити вплив властивостей окремих частин системи на її поведінку загалом. Ускладнення завдань та об'єктів дослідження обумовлює необхідність розподілення (декомпозиції) системи на підсистеми, які досліджуються автономно, причому з обов'язковим урахуванням подальшого узгодження цілей кожної підсистеми із загальною метою системи. По суті, декомпозиція - це операція аналізу системи. Однак наступне узгодження функціонування підсистем (операція синтезу) є суттєво складнішим завданням.

- **Метод наукового дослідження «сходження від абстрактного до конкретного»** - це метод наукового дослідження, котрий передбачає рух теоретичної думки до повнішого, всебічного та цілісного розумового відтворення об'єкта за етапами: 1) перехід від конкретного в реальній дійсності до його абстрактних визначень, опис за допомогою понять, суджень, визначень; 2) просування думки від абстрактних визначень об'єкта, тобто від абстрактного в пізнанні, до всебічного, багатогранного знання про об'єкт, до конкретного в пізнанні.
- **Методи дослідження емпірико-теоретичні** - це загальнонаукові методи, що використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження (аналіз і синтез, індукція та дедукція, аналогія, моделювання тощо) та передбачають безпосередню дійсність й одночасне використанні абстрактних пізнавальних образів (уявлень, ідей, понять, концепцій), які стосуються цієї дійсності.
- **Методи дослідження емпіричні** - це загальнонаукові методи, (спостереження, експеримент, вимірювання, порівняння тощо) які передбачають пізнання феноменів, їх зв'язків і відношень завдяки безпосередньому з'ясуванню їх параметрів.
- **Методи дослідження теоретичні** - це загальнонаукові методи, що використовуються на теоретичному рівні дослідження та передбачають використанні абстрактних уявлень, ідей, положень, концепцій, які мають безпосереднє відношення до процесу практичного пізнання (сходження від абстрактного до конкретного, гіпотетико-дедуктивний, системний методи тощо).
- **Методи дослідження часткові** (в літературі також використовується термін «спеціальні методи» - це сукупність специфічних методів кожної конкретної науки, які є базою для вирішення дослідницької проблеми.
- **Методи дослідження часткові стосовно економічної науки** включають: методи документалістики (інформаційне моделювання, дослідження документів, нормативно-правове регулювання, аналітичне і синтетичне документування), розрахунково-аналітичні методи (функціонально-вартісний аналіз, кластерний аналіз, факторний аналіз, кореляційно-регресійний аналіз, економіко-математичні методи, статистичні розрахунки) тощо.
- **Методи економіко-математичні** – це методи, які застосовуються у наукових дослідженнях при визначенні впливу факторів на результати господарських процесів з метою оптимізації їх на стадії планування і проектування, а також

після завершення господарських процесів, якщо іншими методичними прийомами встановити взаємозв'язки факторів неможливо, наприклад, оптимізація маршрутів перевезення вантажів і пасажирів автомобільним транспортом, кореляційний аналіз собівартості продукції, витрат виробництва, виконання планів виробництва та ін.

- **Методи міждисциплінарного дослідження** - сукупність ряду синтетичних, інтегративних способів, які виникли в результаті сполучення елементів різних рівнів методології, спрямованих переважно на стики наукових дисциплін. Ці методи обумовлені поглибленням взаємозв'язків наук, які призводять до того, що результати, прийоми і методи однієї науки широко використовуються в інших.
- **Методи наукового дослідження дисциплінарні** - система прийомів, принципів, які застосовуються у тій чи іншій дисципліні, що входить у певну галузь науки або виникає на стику наук. При цьому кожна наука - це комплекс дисциплін, які мають свій специфічний предмет і власні методи дослідження.
- **Методи наукового дослідження загальнонаукові** - методи, які є своєрідною проміжною методологією між філософією і фундаментальними теоретико-методологічними положеннями спеціальних наук. На основі загальнонаукових понять і концепцій формуються відповідні методи і принципи пізнання, що забезпечують зв'язок та оптимальну взаємодію філософії зі спеціальними науковими знаннями та методами (належать системний, структурно-функціональний, кібернетичний, імовірнісний методи, моделювання, формалізація та ін.)
- **Методи наукового дослідження загальнофілософські** - методи, що не є жорстко визначеними регулятивами, а системою "м'яких" принципів, операцій, прийомів, котрі мають загальний, універсальний характер, що знаходиться на найвищих "поверхах" абстрагування. Ці методи визначають лише загальні підходи до наукового дослідження, його генеральну стратегію, але не замінюють спеціальних методів і не визначають кінцевого результату пізнання прямо та безпосередньо (діалектичний, метафізичний).
- **Методи наукового дослідження спеціально-наукові** - методи, які визначаються передусім специфічним характером предмета й об'єкта дослідження певної науки, її теоретичними принципами, що зумовлюють використання особливих методів, які впливають з того чи іншого розуміння сутності її об'єкта; сукупність методів, принципів і прийомів дослідження, котрі використовуються у тій чи іншій галузі знань (науці).
- **Методи розрахунково-аналітичні** - функціонально-вартісний аналіз, економічний аналіз, статистичні розрахунки, економіко-математичні методи.
- **Методика дослідження** - це система правил використання методів, прийомів та способів для проведення будь-якого дослідження; це сукупність прийомів і способів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним (емпіричним) матеріалом; загалом - це сукупність прийомів і способів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним

(емпіричним) матеріалом.

- **Методика наукового пізнання** - певна послідовність вирішення конкретного наукового і практичного завдання, а також сукупність і порядок застосування відповідних методів дослідження.
- **Методологічна основа** - це науковий фундамент, з позиції якого дається пояснення основних наукових явищ і розкриваються їх закономірності.
- **Методологічна основа наукового дослідження** - основні, вихідні положення, на яких воно базується.
- **Методологія** - це вчення про правила мислення при створенні науки, проведенні наукових досліджень; це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.
- **Методологія науки** - вчення про науковий метод пізнання або система наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір засобів, прийомів і методів пізнання.
- **Моделі дескриптивні** – це моделі, які відповідають на запитання: як це відбувається? або як це імовірніше всього може далі розвиватися?, тобто вони тільки пояснюють факти, що спостерігаються, або дають ймовірний прогноз.
- **Моделі детерміновані** - це моделі, для яких характерним є те, що при певних значеннях вхідних параметрів на виході можна отримати лише один результат;
- **Моделі динамічні** – це моделі, які характеризують зміни економічних процесів у часі.
- **Моделі макроекономічні** – це моделі, які вивчають економіку в цілому, спираючись на такі укрупнені показники, як валовий національний продукт, споживання, інвестиції, зайнятість тощо.
- **Моделі матеріальні**– це моделі, що втілюються у певному матеріалі - дереві, металі, склі тощо.
- **Моделі мікроекономічні** – це моделі, які описують економічні процеси на рівні підприємств і фірм, допомагаючи вирішувати стратегічні й оперативні питання планування й оптимального керування в ринкових умовах.
- **Моделі невизначені** – це моделі, в яких розподіл ймовірностей певних параметрів може або взагалі не існувати, або ж бути невідомим.
- **Моделі нормативні** – це моделі, які відповідають на запитання: як це повинно бути?, тобто припускають цілеспрямовану діяльність.
- **Моделі оптимізаційні** - – це моделі, які передбачають вирішення задач розподілу ресурсів і фінансування, транспортна задача, максимізація прибутку фірми, оптимальне проектування тощо.
- **Моделі статистичні** – це моделі, у яких усі залежності відносяться до одного моменту або періоду часу.

- **Моделі стохастичні** – це моделі, в яких змінні, параметри та умови функціонування, стан системи є випадковими величинами та пов'язані стохастичними залежностями;
- **Моделі функціональні** – це моделі, які широко застосовуються в економічному регулюванні, коли на поведінку об'єкта ("вихід") впливають шляхом зміни "входу".
- **Моделювання** - метод, який ґрунтується на використанні моделі як засобу дослідження явищ і процесів природи.
- **Моделювання аксіоматичне** полягає у відповідній інтерпретації та переведенні змістовного опису системи на мову чітких математичних термінів і відношень, у процесі чого усуваються неясності, суперечності, неповнота або надлишковість, які властиві вербальному описові системи.
- **Моделювання детерміноване** – моделювання, яке відображає процеси, для яких передбачається відсутність випадкових впливів,
- **Моделювання емпірико-статистичне** – моделювання, яке використовує широко відомий кібернетичний принцип “чорної скрині”, що не дозволяє отримати модуль структури системи, причиново-наслідкових зв'язків і механізмів її функціонування. У результаті моделювання отримують моделі типу “вхід- вихід”, які базуються на теоретичних гіпотезах про форми взаємозв'язку між входами і виходами системи.
- **Моделювання з точки зору наукового дослідження** - це метод опосередкованого пізнання за допомогою штучних або природних систем, які зберігають певні особливості об'єкта і таким чином, заміщуючи його, дають змогу отримати нове знання про оригінал.
- **Моделювання імітаційне** – математичне моделювання, за якого намагаються відтворити процес функціонування системи у часі за допомогою деяких алгоритмів. При цьому імітуються основні явища, що утворюють процес, який розглядається, із збереженням їх логічної структури та послідовності перебігу в часі. Це уможливорює отримання інформації про стан процесу в певний момент та оцінку характеристик системи.
- **Моделювання інформаційне** - це інформаційна сукупність, яка подає досліджуваній об'єкт у вигляді моделі. При формуванні інформаційної моделі необхідно забезпечити повноту характеристики об'єкта дослідження, вибір істотних змінних і подання їх у формі інформаційного образу.
- **Моделювання інформаційне (кібернетичне)** - моделювання, пов'язане з побудовою моделей, для яких відсутні безпосередні аналоги фізичних процесів, моделюють лише окремі зв'язки між входами та виходами, тобто відображення окремих інформаційних процесів регулювання та управління, що дає змогу оцінити поведінку реальної системи. Для побудови моделі необхідно виокремити досліджувану функцію реального об'єкта та спробувати формалізувати її через окремі оператори зв'язку між входом і виходом.

- **Моделювання математичне** - вивчення явища за допомогою його математичної моделі, що передбачає: 1) Формування закону, що пов'язує основні об'єкти моделі, що вимагає знання фактів і явищ, що вивчаються, - ця стадія завершується записом в математичних термінах сформульованих якісних уявлень про зв'язки між об'єктами моделі. 2) дослідження математичних задач, до виникнення яких призводить математична модель. 3) перевірку узгодження побудованої моделі критерію практики. 4) аналіз моделі і її модернізацією в зв'язку з накопиченням емпіричних даних.
- **Моделювання мікрорівневе** – моделювання системи, яке пов'язане з детальним описом кожного компонента системи, дослідженням її структури, функцій, взаємозв'язків тощо.
- **Моделювання оптимізаційне** – моделювання, яке передбачає включення у модель як взаємозв'язків між змінними та параметрами, так і критерії якості функціонування системи. Імітаційні моделі складних систем надзвичайно поширені внаслідок своєї універсальності, можливості проведення чисельних експериментів, передбачення різноманітних змін.
- **Моделювання символічне** – штучний процес створення об'єкта, що замінює реальний і виражає основні його властивості через певну систему знаків і символів. В основі мовного моделювання лежить деякий тезаурус, який утворюється із набору вхідних понять, причому цей набір має бути фіксованим.
- **Моделювання ситуаційне** - моделювання, яке базується на модельній теорії мислення, в рамках якої можна описати основні механізми регулювання процесів прийняття рішень. В основі модельної теорії мислення є формування у свідомості та підсвідомості людини інформаційної моделі об'єкта чи зовнішнього світу. Основа побудови ситуаційної моделі - опис об'єкта у вигляді сукупності елементів, що пов'язані між собою певними відношеннями, які відбивають семантику предметної галузі. Модель об'єкта має багаторівневу структуру і є інформаційним контекстом, на тлі якого здійснюються процеси управління.
- **Моделювання стохастичне** – моделювання, яке враховує випадкові процеси та події.
- **Моделювання структурне** - моделювання, яке базується на специфічних особливостях структур певного вигляду, котрі використовують як засіб дослідження систем або для розроблення на їх основі із застосуванням інших методів формалізованого опису систем (теоретико-множинних, лінгвістичних) і специфічних підходів до моделювання. Структурне моделювання охоплює: методи мережевого моделювання; структурний підхід до формалізації структур різних типів (ієрархічних, матричних та ін.) на основі теоретико-множинного їх подання та поняття номінальної шкали теорії вимірювання; поєднання методів структуризації з лінгвістичними.
- **Моделюючі процедури** - побудова організаційних та інформаційних моделей об'єктів дослідження, які дають змогу оптимізувати проведення дослідження за часом і якісними характеристиками із застосуванням обчислювальної техніки.

- **Модель** - система, що замінюють об'єкт пізнання і служать джерелом інформації стосовно нього; це аналог, подібність якого до оригіналу суттєва, а розбіжність – несуттєва; це певний умовний образ об'єкта дослідження, котрий замінює останній і перебуває з ним у такій відповідності, яка дозволяє отримати нове знання. Модель будується для того, щоб відобразити характеристики об'єкта (елементи, взаємозв'язки, структурні та функціональні властивості), суттєві з точки зору мети дослідження.
- **Модель “чорної скрині”**, в якій акцент робиться на функціях і поведінці системи, а про її будову є лише опосередкована інформація, що відображається у зв'язках із зовнішнім середовищем. Зв'язки із середовищем, які йдуть у систему (входи), дають можливість впливати на неї, використовувати її як засіб, а зв'язки, що йдуть із системи (виходи), є результатами її функціонування, які або впливають на зміни в середовищі, або споживаються зовні системи.
- **Модель складу системи** відображає, з яких елементів і підсистем складається система,
- **Модель структури** застосовується для відображення відношень між елементами та зв'язків між ними.
- Найбільш узагальнені й фундаментальні поняття називаються **категоріями**. Це форми логічного мислення, в яких розкриваються внутрішні суттєві сторони і відносини досліджуваного предмету.
- **Натурфілософія** - філософія природи, уможливує тлумачення природи, що розглядається в її цілісності, спирається на абстрактні поняття, які виробляються в ході виникнення і розвитку філософії.
- **Наука** – це соціально значуща сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення й використання теоретично-систематизованих знань про дійсність.
- **Наука** - це сфера дослідницької діяльності, що спрямована на виробництво нових знань про природу, суспільство і процеси мислення.
- **Наукова діяльність** — інтелектуальна творча діяльність, спрямована на здобуття і використання нових знань. Вона існує в різних видах: 1) науково-дослідницька діяльність; 2) науково-організаційна діяльність; 3) науково-інформаційна діяльність; 4) науково-педагогічна діяльність; 5) науково-допоміжна діяльність та ін.
- **Наукова ідея** — інтуїтивне пояснення явища (процесу) без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робиться висновок. Вона базується на наявних знаннях, але виявляє раніше не помічені закономірності.
- **Наукова проблема** - це форма наукового мислення, зміст якої становить те, що не досліджено людиною, але потребує пізнання, тобто це питання, котре виникло у процесі пізнання або практичної діяльності і потребує відповідного науково-практичного вирішення.
- **Наукове дослідження** - це особлива форма процесу пізнання, систематичне,

цілеспрямоване вивчення об'єктів, в якому використовуються засоби і методи науки і яке завершується формування знання про досліджуваний об'єкт; це складний і багатогранний процес, у якому поєднуються організаційні, технічні, економічні, правові та психологічні аспекти.

- **Наукове дослідження має етапи:** організаційний, дослідний, узагальнення, апробація, реалізація результатів дослідження.
- **Наукове дослідження прикладне** – дослідження, яке передбачає пошук та аналіз шляхів, засобів і методів наукового пізнання з метою їх втілення у практичну діяльність.
- **Наукове дослідження теоретичне** – дослідження, яке спрямовані на розкриття нових властивостей, відношень і закономірностей реального світу, тобто досліджують проблеми, пов'язані з пізнанням властивостей, законів природи та суспільства.
- **Наукове мислення** - це один із основних елементів наукової діяльності. Процес мислення відбувається у кожної людини по-різному, але значних результатів досягають лише ті дослідники, котрі постійно цілеспрямовано та наполегливо міркують, концентрують свою увагу на предметі дослідження, виявляють творчу ініціативу.
- **Наукове пізнання** - це дослідження, характерне своїми особливостями цілями й завданнями, методами отримання і перевірки нових знань.
- **Науковець** - це той, хто має відношення до науки, виробляє нові знання, є спеціалістом у певній галузі науки.
- **Науковий експеримент** - це система операцій, впливу або спостережень, спрямованих на одержання інформації про об'єкт при дослідницьких випробуваннях, які можуть проводитись в природних і штучних умовах при зміні характеру проходження процесу.
- **Науковий закон** - головний елементом науки, що являє собою філософську категорію, що відображає істотні, загальні, необхідні, стійкі, повторювані відношення та залежності між предметами і явищами об'єктивної дійсності, що впливають з їхньої сутності. Як суттєве відношення науковий закон здійснюється через сукупність одиничних, випадкових, мінливих, неповторюваних відношень, виступає як принцип організації та функціонування речей;
- **Науковий працівник** - це вчений який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно займається науковою, науково-технічною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію, підтверджену результатами атестації.
- **Науковий результат** — нове знання, здобуте в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі наукового звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження,

наукового відкриття тощо.

- **Науковий факт** - складовий елемент наукового знання, віддзеркалення об'єктивних властивостей речей і процесів, що характеризується такими властивостями, як новизна, точність, об'єктивність і достовірність. Новизна наукового факту свідчить про принципово новий, невідомий до цього часу предмет, явище або процес;
- **Наукові дослідження прикладні** — наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття і використання результатів фундаментальних досліджень для практичних цілей, результатом дослідження є створення та удосконалення нових технологій.
- **Наукові дослідження фундаментальні** — наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини, результати якої не передбачається використовувати у виробництві. Термін (від лат. — «засновувати») відображає направленість цих наук на дослідження першопричинних, основних законів природи.
- **Наукові факти** - це відображені у свідомості дослідника факти дійсності, що перевірені, усвідомлені та зафіксовані мовою науки як емпіричні судження.
- **Науково-дослідницькі та досвідно-конструкторські розробки (НДДКР)** — тут поєднується наука з виробництвом, забезпечуючи тим самим, як наукові, так і технічні та інженерні розробки даного проекту, які інколи призводять до науково-технічної революції
- **Науково-дослідні процедури** - це система методичних дій на суб'єкти й об'єкти процесу розширеного відтворення необхідного продукту, які здійснюються з метою їх пізнання й удосконалення. Як суб'єкт виступають носії прав і обов'язків - підприємства, їхні підрозділи та ін.; об'єктами є предмети, на які спрямована їхня діяльність. У процесі господарської діяльності суб'єктами права можуть бути особи фізичні - конкретні громадяни й особи; юридичні - об'єднання, підприємства, корпорації, організації, установи. Вони виступають як носії й учасники господарських прав і обов'язків, здійснюють господарську діяльність і керують нею згідно із законами і нормативно-правовими актами держави.
- **Науково-прикладний результат** — нове конструктивне чи технологічне рішення, експериментальний зразок, закінчене випробування, яке впроваджене або може бути впроваджене у суспільну практику.
- **Наукознавство** - це одна з галузей досліджень, що вивчає закономірності функціонування та розвитку науки, структуру і динаміку наукової діяльності, взаємодію науки з іншими соціальними інститутами і сферами матеріального і духовного життя людства.
- **Наукометрія** - наукова дисципліна, що займається вивченням кількісних методів розвитку науки як інформаційного процесу.

- **Нормативно-правове регулювання** - система прийомів, що використовуються у наукових дослідженнях для виявлення нормативних і правових актів, які не відповідають оптимізації виробництва та реалізації продукції, об'єкта послуг.
- **Нормативно-правові процедури** - перевірка відповідності функціонування об'єкта дослідження правилам, передбаченим нормативно-правовими актами, наприклад, додержання трудового законодавства у трудових відносинах на підприємствах, калькулювання собівартості продукції відповідно до Основних положень про витрати виробництва.
- **Об'єктом науки** є пов'язані між собою форми руху матерії та особливості їх відображення у свідомості людей.
- **Об'єктом дослідження** прийнято називати те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника. Це процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження.
- **Опитування** — метод збору соціальної інформації про досліджуваний об'єкт під час безпосереднього (інтерв'ю) чи опосередкованого (анкетування) соціально- психологічного спілкування соціолога і респондента шляхом реєстрації відповідей респондентів на сформульовані запитання.
Обґрунтованість інструменту вимірювання — ступінь відповідності зареєстрованих у процесі вимірювання характеристик і характеристик, які планувалося виміряти.
- **Організаційні процедури** - вибір фахівців для виконання наукових досліджень, оформлення організаційно-розпорядчої документації (накази, розпорядження, графіки та ін.), встановлення об'єктів і вибір методики дослідження.
- **Органолептичні** методичні прийоми – це прийоми дотикового характеру, коли дослідження провадяться способом безпосереднього дотику до об'єктів спостереження. До них належать: інвентаризація, контрольні заміри, вибіркові та суцільні спостереження, технологічні та хіміко-технологічні дослідження, експертизи.
- **Основне призначення методики дослідження** полягає у тому, щоб на основі відповідних принципів (вимог, умов, обмежень, приписів тощо) забезпечити успішне вирішення визначених завдань, практичних проблем і досягнення мети наукового дослідження.
- **Плановість у науковій діяльності** реалізується шляхом розробки різноманітних планів і програм, календарних графіків, блок-схем, індивідуальних планів тощо за якими перевіряється хід дослідження, його відповідність встановленим термінам, змісту етапів.
- **Побудова теоретичних знань** - це процес сходження від конкретного до абстрактного, метою якого є на основі сформульованих наукових абстракцій знову повернутися до вивчення конкретного, але вже на вищому рівні. Результати теоретичного дослідження виражаються у таких формах, як закон, теорія, наукова гіпотеза, теоретичне положення та ін.

- **Поняття** є відображенням найбільш суттєвих і властивих предмету чи явищу ознак. Вони можуть бути загальними, частковими, збірними, абстрактними, конкретними, абсолютними і відносними. Якщо поняття увійшло до наукового обігу, його позначають одним словом або використовують сукупність слів - *термінів*. Розкриття змісту поняття називають його *визначенням*. Сукупність основних понять називають *понятійним апаратом* тієї чи іншої науки.
- **Порівняльно-зіставлювальні процедури** - порівняння і зіставлення об'єкта з його аналогом, затвердженими зразками, нормативно-правовими актами для виявлення відхилень від них.
- **Порівняння** - це процес встановлення подібності або відмінності предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, властивого двом або кільком об'єктам. За допомогою цього методу виявляються кількісні та якісні характеристики досліджуваного об'єкта, класифікується, впорядковується та оцінюється зміст явищ і процесів. Шляхом порівняння встановлюються відносини рівності та відмінності. Для коректності порівняння необхідно дотримуватися певних вимог. По-перше, порівняння має здійснюватися за наявності об'єктивної спільності між об'єктами, явищами та процесами, а по-друге - за найважливішими, суттєвими ознаками.
- **Постулат** - вихідне положення, твердження, яке при побудові наукової теорії приймається без доведення.
- **Правило** - умова, якої необхідно дотримуватись, виконуючи якусь дію.
- **Предмет дослідження** - досліджувані з певною метою властивості, характерні для наукового пізнання, це визначення певного «ракурсу» дослідження як припущення про найсуттєвіші для вивчення обраної проблеми характеристики об'єкта. Під предметом дослідження розуміється те, що знаходиться в межах об'єкта і завжди співпадає з темою дослідження.
- **Предмет науки** - самі знання, їх генезис, способи отримання і практичного застосування.
- **Принцип** - це головне вихідне положення будь-якої наукової теорії, вчення, науки чи світогляду, виступає як перше і найабстрактніше визначення ідеї, як початкова форма систематизації знань. Під *принципом* в науковій теорії розуміють саме абстрактне визначення ідеї, що виникла в результаті суб'єктивного вимірювання і аналізу досвіду людей.
- **Принцип діалектичної єдності історичного та логічного методів пізнання** вимагає, щоб логіка мислення відповідала історичним процесам. Одночасно активно виокремлюючи з історії суттєве й необхідне, відтворюючи її логічно, мислення оголює суть історичного процесу, допомагає зрозуміти його повно і глибоко, але обов'язково відповідно до об'єктивних законів.
- **Процедура** - поняття, яке встановлює виконання певних дій, особами праці над предметами праці з метою пізнання, перетворення або вдосконалення їх для досягнення оптимуму.

- **Розрахункові процедури** - перевіряють достовірність кількісних і вартісних вимірників господарських операцій, розраховують узагальнюючі показники, які характеризують об'єкт дослідження, наприклад, показники продуктивності праці, виконання плану реалізації продукції тощо.
- **Самоорганізація праці дослідника** передбачає: відповідну організацію робочого місця із забезпеченням оптимальних умов для високопродуктивної дослідницької праці; дотримання дисципліни праці; послідовність у нагромадженні знань; систематичність у дотриманні єдиної методики і технології при виконанні однотипних робіт.
- **Семантичний аналіз** - метод дослідження, що полягає у виділенні семантичних відносин, формуванні семантичного уявлення текстів. Один з можливих варіантів представлення семантичного уявлення - структура, що складається з «текстових фактів». Семантичний аналіз в межах одного речення називається локальним семантичним аналізом.
- **Синтез** - загальнонауковий метод вивчення об'єкта у його цілісності, у єдиному і взаємному зв'язку його частин. У процесі наукових досліджень синтез пов'язаний з аналізом, оскільки дає змогу поєднати частини предмета, розчленованого у процесі аналізу, встановити їх зв'язок і пізнати предмет як єдине ціле (продуктивність праці виробничого об'єднання у цілому).
- **Системний аналіз** - вивчення об'єкта дослідження як сукупності елементів, що утворюють систему. У наукових дослідженнях він передбачає оцінку поведінки об'єкта як системи з усіма факторами, які впливають на його функціонування.
- **Системний підхід** - це підхід, який полягає у комплексному дослідженні великих і складних об'єктів (систем), дослідженні їх як єдиного цілого із узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин, за якого треба вивчити кожен елемент системи у його зв'язку та взаємодії з іншими елементами, виявити вплив властивостей окремих частин системи на її поведінку в цілому, встановити емерджентні властивості системи і визначити оптимальний режим її функціонування.
- **Спостереження** — це спосіб пізнання об'єктивного світу на основі безпосереднього сприйняття предметів і явищ за допомогою чуттєвості. Воно дозволяє отримати первинний матеріал для вивчення. Спостереження ведеться за планом і підпорядковується певній тактиці.
- **Спостереження вибіркові** - прийоми статистичного дослідження якісних характеристик господарського процесу. Використовується в аудиті тоді, коли суцільний контроль технічно неможливий (при визначенні дефектів товарів, які надійшли у торгівлю; часу, затраченого покупцем на придбання товару тощо).
- **Спостереження суцільні** - прийом статистичного дослідження фактичного стану об'єктів, які вивчають, наприклад, проведення хронометражних спостережень при дослідженні норм виробітку, використання робочого часу працівників за звітний період тощо.
- **Статистичний аналіз даних** - це аналіз, який проводиться в нерозривному

зв'язку теоретичного, якісного аналізу і відповідно до кількісного інструментарію вивчення їх структури, зв'язків і динаміки.

- **Статистичні розрахунки** - прийоми одержання таких величин і якісних характеристик, яких немає безпосередньо в економічній інформації підприємства, що досліджується. Застосовуються при потребі відтворення реальних кількісних відношень, виправлення приблизних величин або переходу від одних величин до найбільш точних характеристик якісних зв'язків і відношень.
- **Створення теорії** - узагальнення результатів дослідження, знаходження загальних закономірностей у поведінці об'єктів, що вивчаються, а також поширення результатів дослідження на інші об'єкти і явища, які сприяють підвищенню надійності проведеного експериментального дослідження.
- **Стратифікація** системи - процес поділу системи на рівні (страти), що характеризують технологічні, інформаційні, економічні та інші аспекти її функціонування. На кожній страті в ієрархії структур є власний набір змінних, які дають змогу обмежитися лише дослідженням одного аспекту системи, однієї страти. Незалежність страт дозволяє глибше та детальніше досліджувати системи, хоча припущення про їхню незалежність може призвести до неповного розуміння поведінки системи загалом.
- **Судження** - думка, в якій за допомогою зв'язку понять стверджується або заперечується що-небудь. Судження про предмет або явище можна отримати або через безпосереднє спостереження будь-якого факту, або опосередковано — за допомогою умовиводу.
- **Творчий підхід до організації наукової діяльності** означає, що дослідник повинен прагнути до пояснення фактів, явищ і процесів реальної дійсності, намагатися внести щось нове у науку, тому для наукової діяльності характерною є постійна напружена розумова праця, спрямована на виявлення сутності та специфіки об'єкта і предмета дослідження.
- **Тезаурус** - словник, збірник відомостей, що охоплюють поняття, визначення і терміни спеціальної галузі знань або сфери діяльності, що має сприяти правильній лексичній комунікації (розуміння в спілкуванні і взаємодії осіб, пов'язаних однією дисципліною чи професійними обов'язками).
- **Тезаурус** - словник, одиниці якого містять набори ознак, що характеризують родово-видові зв'язки та згруповані за змістовною близькістю.
- **Теоретичний рівень дослідження** пов'язаний з глибоким аналізом фактів, проникненням у сутність досліджуваних явищ, пізнанням і формулюванням законів, тобто з поясненням явищ реальної дійсності.
- **Теорія** - вчення, система ідей, поглядів, положень, тверджень, спрямованих на тлумачення того чи іншого явища. Це не безпосереднє, а ідеалізоване відображення дійсності. Теорія виступає як форма синтетичного знання, в межах якого окремі поняття, гіпотези і закони втрачають колишню автономність і перетворюються на елементи цілісної системи.

- **Теорія** - система знань, що описує і пояснює сукупність явищ певної частки дійсності і зводить відкриті в цій галузі закони до єдиного об'єднувального початку (витоку).
- **Технологія наукової діяльності** - максимальне використання комплексу індивідуальних якостей дослідника, певних прийомів і способів дослідницької праці, яка передбачає постійну роботу над собою для більш повного розкриття задатків і здібностей, уваги, пам'яті, спостережливості, формування навичок наукової праці тощо.
- **Триангуляція** - метод підвищення надійності результату емпіричного дослідження, який передбачає перевірку даних про об'єкт, отриманих яким то одним способом, шляхом залучення даних про тому ж самому об'єкту, отриманих іншими способами.
- **Умовивід** - розумова операція, за допомогою якої з певної кількості заданих суджень виводиться інше судження, яке певним чином пов'язане з вихідним.
- **Факт науковий** - подія чи явище, яке є основою для висновку або підтвердження. Він є елементом, який у сукупності з іншими становить основу наукового знання, відбиває об'єктивні властивості явищ та процесів.
- **Факти дійсності** - це події, явища та процеси, які відбувалися або відбуваються в реальній дійсності; вони є різними сторонами, властивостями, відношеннями досліджуваних об'єктів.
- **Фактор (чинник) впливу** - це те, що має причиново-наслідковий вплив на якісні і кількісні зміни в об'єкті дослідження.
- **Формалізація** - відображення змістовного знання у формалізованій мові, яка створюється для точного вираження думок з метою запобігання можливості неоднозначного розуміння та може проводитись із різною мірою вичерпності.
- **Формалізація** - метод вивчення різноманітних об'єктів шляхом відображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучних мов, наприклад мовою математики.
- **Функція науки** - виробництво і використання, систематизованих, об'єктивних знань про дійсність. Тобто пізнання об'єктивного світу, щоб його вивчати з метою можливого вдосконалення.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якою заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Перелік питань для самостійного опрацювання

1. Необхідність проведення наукових досліджень у маркетингу
2. Сутність наукових досліджень у маркетингу та їхні основні функції
3. Історія і практика організації маркетингових досліджень в світі та в Україні
4. Інформаційне забезпечення наукових досліджень у маркетингу
5. Маркетингова розвідка: цілі, джерела і методи одержання інформації
6. Система наукових досліджень у маркетингу: методи і технології
7. Сутність емпіричного маркетингового дослідження
8. Типи і види наукових досліджень у маркетингу
9. Методологія, методи і технології проведення наукових досліджень у маркетингу
10. Організація наукових досліджень у маркетингу, його етапи.
11. Проектування наукових досліджень у маркетингу
12. Класифікація методів наукових досліджень у маркетингу.
13. Загальна класифікація методів збору інформації в маркетинговому дослідженні
14. Кабінетний (традиційний) аналіз документальної інформації
15. Контент-аналіз (формалізований аналіз) документальної інформації
16. Спостереження і проблеми його використання в наукових дослідженнях у маркетингу
17. Класифікація спостережень і методика їх організації в наукових дослідженнях у маркетингу
18. Опитування в маркетинговому дослідженні
19. Сучасні технології проведення опитувань в наукових дослідженнях у маркетингу
20. Експеримент в наукових дослідженнях у маркетингу
21. Експерименти в дослідженнях реклами
22. Спеціальні маркетингові дослідні методики
23. Класифікація спеціальних маркетингових дослідних методик
24. Репрезентативність інформації та вибірка в наукових дослідженнях у маркетингу
25. Технологія забезпечення репрезентативності інформації в маркетинговому дослідженні
26. Вимірювання, опрацювання та аналіз інформації в наукових дослідженнях у маркетингу
27. Технології опрацювання інформації, результатів наукових досліджень у маркетингу
28. Аналіз інформації маркетингового дослідження
29. Звіт з дослідження та усна презентація його результатів
30. Обґрунтування підходів до аналізу основних напрямків маркетингових досліджень

31. Дослідження маркетингового мікро-, міді і макросередовища
32. Дослідження ринку, товару, споживачів
33. Дослідження фірми: вивчення її потенціалу, іміджу, персоналу
34. Дослідження потенціалу фірми і бенчмаркінг
35. Система інтегрованих маркетингових комунікацій: дослідження реклами, стимулювання збуту і PR
36. Дослідження процесу, основних напрямків, засобів рекламної діяльності
37. Дослідження заходів стимулювання збуту і директ-маркетингу
38. Маркетингові дослідження у паблік рилейшнз

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальна робота студента під керівництвом викладача полягає у виконанні наскрізного завдання, яке розроблено для поглиблення вивчення матеріалу, застосування теоретичних знань та набуття практичних навиків. Наскрізне завдання дає можливість студентам комплексно і послідовно приймати маркетингові рішення та застосовувати методи маркетингових досліджень на конкретних прикладах.

Індивідуальне завдання:

1. Провести аналіз сучасного стану розвитку сфери маркетингу в Україні та світі.
2. Обрати задачу для наукового дослідження. Описати актуальність обраної наукової задачі та перспективи розвитку її вирішення.
3. Зробити огляд літературних джерел, сучасної періодики. Надати в реферативній формі аналіз попередніх досліджень наукової задачі відомими авторами.
4. Сформулювати постановку задачі (мета дослідження) та методи її вирішення.
5. Запропонувати свій підхід для вирішення поставленої наукової задачі. Оформити результати дослідження з обов'язковим посиланням на першоджерела.
6. Зробити. Описати перспективи подальших наукових досліджень в обраній сфері.
7. Оформити список використаних першоджерел

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Навчальні заняття (лекції і практичні заняття), розв'язання практичних завдань і вирішення ситуацій; індивідуальне тестування студентів, ділові ігри, тематичні дискусії, само-експрес-опитування студентів з дисципліни, кейс-метод - дає можливість приблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів, презентації - виступи перед аудиторією - використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуального завдання.

До інтерактивних методів навчання з цієї дисципліни відносяться:

- **Точечна групова дискусія** - Організація обговорення матеріалу в малій групі з метою знаходження ідей з певної теми протягом заданого терміну.
- **Проведення заняття у виді форуму** - Нетрадиційний спосіб організації процесу обговорення певної теми, при якому виступаючі можуть висловлювати свою позицію без обмеження часу за умови, що їм вдається утримувати увагу аудиторії.
- **Тренінг комунікативності** - Метод навчання у процесі побудови ефективно взаємодіючої групи студентів. Основна функція - зміна поведінкових принципів і (чи) розвиток лідерських здібностей студентів.
- **Моделювання** - Наочне зображення різними засобами (макет, графіка, комп'ютерні моделі) системи, структури, пристрою, процесу для аналізу й обговорення.
- **Розробка групового проекту** - дослідницький пошук та вирішення групою студентів значимої для них проблеми/задачі з метою одержання реального результату.
- **Дебрифінг** - аналіз та обговорення результатів попередньої роботи; структурування набутого досвіду, планування подальшої діяльності.
- **Проведення підсумкового Брейн-рингу.**
- **Підсумкова презентація** студентами власно розробленого стратегічного набору із застосуванням комп'ютерної програми PowerPoint.

Практичне заняття – це форма навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань.

Практичні заняття мають важливе виховне та практичне значення (реалізують дидактичний принцип зв'язку теорії з практикою) і орієнтовані на вирішення наступних завдань:

- поглиблення, закріплення і конкретизацію знань, отриманих на лекціях і в процесі самостійної роботи;
- формування практичних умінь і навичок, необхідних в майбутній професійній діяльності;
- розвитку умінь спостерігати та пояснювати явища, що вивчаються;
- розвитку самостійності;
- оволодіння науковим апаратом роботи з джерелами;
- формування вмінні робити соціологічні оцінки тощо.

Організація практичного заняття здійснюється за алгоритмом: вступне слово викладача, пояснення незрозумілих студентам питань, запланована практична частина, завершальне слово викладача.

На кожному практичному занятті викладач оцінює виступи студентів, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові оцінки за кожне заняття вносяться у відповідний журнал. Отримання студентом оцінки враховуються при виставленні підсумкової оцінки рівня опанування студентом програмного матеріалу з даної навчальної дисципліни.

Консультація - форма навчального заняття, при якій студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування. Консультація може бути індивідуальною або проводиться для групи студентів, залежно від того, викладач консулює студентів з питань, пов'язаних з виконанням індивідуальних завдань, чи з теоретичних питань навчальної дисципліни. У зміст консультацій входить: поради та рекомендації щодо вивчення даної дисципліни і підготовці до практичних (семінарських) занять; відповіді на запитання студентів в усній (при особистій явці до консультанта, по телефону або під час відеоконференції) і письмовій (в тому числі за допомогою комп'ютерної мережі) формі за змістом навчального матеріалу; роз'яснення студентам дій і прийомів самостійної роботи з конкретним навчально-методичним матеріалом або при виконанні конкретного завдання; роз'яснення студентам загальної технології навчання, принципів самоорганізації навчального процесу, критеріїв оцінки знань, процедури проходження поточного та підсумкового контролю.

Дистанційне навчання - форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. Дистанційне навчання включає засоби надання навчального матеріалу студенту; засоби контролю успішності студента; засоби консультації студента програмою-викладачем; засоби інтерактивної співпраці викладача і студента; можливість швидкого доповнення курсу новою інформацією, коригування помилок.

Для організації дистанційного навчання в Державному університеті інформаційно-комунікаційних технологій використовується програмне забезпечення Moodle - аббревіатура від Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище). Moodle відноситься до автоматизованих інформаційних систем класу LMS (Learning Management System) - систем управління навчанням.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контрольні заходи включають: вхідний, поточний і підсумковий контроль. *Вхідний контроль* здійснюється на початку вивчення дисципліни щодо виявлення рівня підготовки здобувачів. *Поточний (модульний) контроль* - здійснення контролю в усіх організаційних формах навчання - на лекціях і семінарських заняттях, а також контролю ходу виконання самостійної роботи та індивідуальних завдань здобувачів. Поточний контроль проводять у процесі вивчення нового матеріалу для з'ясування якості засвоєння здобувачами знань, придбання навичок і умінь з метою їхньої корекції.

При викладанні дисципліни використовуються **наступні методи контролю знань студентів**:

- *усний контроль* (опитування – індивідуальні або фронтальні, колоквіуми, дискусії, круглі столи, захист виконаних робіт);
- *письмовий контроль* (письмові контрольні роботи, вирішення ситуацій і задач, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, тез, написання есе та

ін. – в залежності від змісту дисципліни і передбачених робочою програмою завдань);

- *стандартизований* (тестовий) контроль;
- *комбінований* контроль;
- *самоконтроль* знань студентів.

При організації дистанційного навчання широке застосування знає контроль за допомогою тестування у системі MOODLE. Moodle має потужний інструментарій для створення тестів та проведення поточного та підсумкового (контрольного) тестування. Система має механізми зберігання поточних оцінок кожного студента за всіма дистанційними курсами, встановлення шкали оцінок, напівавтоматичного перерахунку результатів тощо

ПОЛІТИКА КУРСУ («ПРАВИЛА ГРИ»)

- Освоєння дисципліни передбачає обов'язкову самостійну роботу.
- Самостійна робота включає в себе теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не ввійшли в теоретичний курс, або ж були розглянуті коротко, їх поглиблена проробка за рекомендованою літературою.
- Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін.
- Якщо студент відсутній з поважної причини, він презентує виконані завдання під час самостійної підготовки та консультації викладача.
- Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні Інтернет ресурсів та інших джерел інформації студент повинен вказати джерело, використане в ході виконання завдання. У разі виявлення факту плагіату студент отримує за завдання 0 балів.
- Студент, який спізнився, вважається таким, що пропустив заняття з неповажної причини з виставленням 0 балів за заняття, і при цьому має право бути присутнім на занятті.
- За використання телефонів і комп'ютерних засобів без дозволу викладача, порушення дисципліни студент видаляється з заняття, за заняття отримує 0 балів.

КРИТЕРІЇ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ	
Види навчальної роботи	Оцінювання
<i>Робота на лекціях, у т.ч.:</i>	
•присутність на заняттях (при пропусках занять з поважних причин допускається відпрацювання пройденого матеріалу)	за кожне відвідування 0,5 бала
•ведення конспекту	за кожну лекцію 1,5 бали
•участь у експрес-опитуванні	за кожну правильну відповідь 0,25 бала
<i>Робота на практичних заняттях, у т.ч.:</i>	
•присутність на заняттях (при пропусках занять з поважних причин допускається відпрацювання пройденого матеріалу)	за кожне відвідування 0,5 бала
•доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни (оцінка залежить від повноти розкриття теми, якості інформації, самостійності та креативності матеріалу, якості презентації і доповіді)	за кожну презентацію максимум 10 балів
•усне опитування, тестування, рішення практичних задач	за кожну правильну відповідь 0,5 бала
•участь у навчальній дискусії, обговоренні ситуаційного завдання	за кожну правильну відповідь 2 бали
• участь у діловій грі	за кожну участь 3 бали
РУБІЖНЕ ОЦІНЮВАННЯ (МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ)	
Види навчальної роботи	Оцінювання
Модульний контроль № 1 «СУТНІСТЬ І ЗМІСТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ»	за кожне правильно виконане завдання – 5 балів. максимальна оцінка – 15 балів
Модульний контроль № 2 «МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ»	за кожне правильно виконане завдання – 5 балів. максимальна оцінка – 15 балів
Додаткова оцінка	
Види навчальної роботи	Оцінювання
Участь у наукових конференціях, підготовка наукових публікацій, участь у Всеукраїнських конкурсах наукових студентських робіт за спеціальністю, створення кейсів тощо.	Згідно рішення кафедри
ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ	
Види навчальної роботи	Оцінювання
Метою заліку є контроль сформованості практичних навичок та професійних компетентностей, необхідних для виконання професійних обов'язків. Залік проходить у формі співбесіди.	Критерії оцінювання зазначено у таблиці

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

бали	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка / запис в екзаменаційній відомості
90-100	Студент демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає робочій програмі дисципліни, правильно й обгрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Вміє реалізувати теоретичні положення дисципліни в практичних розрахунках, аналізувати та співставляти дані об'єктів діяльності фахівця на основі набутих з даної та суміжних дисциплін знань та умінь. Знає сучасні технології та методи розрахунків з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань проявив вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включатись в дискусії, може відстоювати власну позицію в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Зменшення 100-бальної оцінки може бути пов'язане з недостатнім розкриттям питань, що стосуються дисципліни, яка вивчається, але виходить за рамки об'єму матеріалу, передбаченого робочою програмою, або студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.	Високий Повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок, що викладені в робочій програмі дисципліни. Власні пропозиції студента в оцінках і вирішенні практичних задач підвищує його вміння використовувати знання, які він отримав при вивченні інших дисциплін, а також знання, набуті при самостійному поглибленому вивченні питань, що відносяться до дисципліни, яка вивчається.	Відмінно / Зараховано (A)
82-89	Студент демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Вміє самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною. Знає сучасні технології та методи розрахунків з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, дає вичерпні пояснення.	Достатній Забезпечує студенту самостійне вирішення основних практичних задач в умовах, коли вихідні дані в них змінюються порівняно з прикладами, що розглянуті при вивченні дисципліни	Добре / Зараховано (B)
75-81	Студент в загальному добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідає робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати при вирішенні типових практичних завдань, але допускає окремі неточності. Вміє пояснити основні положення виконаних завдань та дати правильні відповіді при зміні результату при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях/ рішеннях/ розрахунках не є системними. Знає характеристики основних положень, що мають визначальне значення при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, в межах дисципліни, що вивчається.	Достатній Конкретний рівень, за вивченим матеріалом робочої програми дисципліни. Додаткові питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають утруднення.	Добре / Зараховано (C)
64-74	Студент засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни, та розуміє постанову стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядалися з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усунути за допомогою викладача.	Середній Забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни	Задовільно / Зараховано (D)
60-63	Студент має певні знання, передбачені в робочій програмі дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються на рівні, який визначається як мінімально допустимий. З використанням основних теоретичних положень, студент з труднощами пояснює правила вирішення практичних/розрахункових завдань дисципліни. Виконання практичних / індивідуальних / контрольних завдань значно формалізовано: є відповідність алгоритму, але відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.	Середній Є мінімально допустимим у всіх складових навчальної програми з дисципліни	Задовільно / Зараховано (E)
35-59	Студент може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни студент виконав, працював він пасивно, його відповіді під час практичних робіт в більшості є невірними, необгрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у студента відсутня.	Низький Не забезпечує практичної реалізації задач, що формуються при вивченні дисципліни	Незадовільно з можливістю повторного складання) / Не зараховано (FX) В залікову книжку не представляється
1-34	Студент повністю не виконав вимог робочої програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними. Студент не допущений до здачі заліку.	Незадовільний Студент не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслює мета та завдання дисципліни	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням) / Не допущений (F) В залікову книжку не представляється

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Основними формами нового знання є:

- а).науковий факт, проблема, теорія гіпотези;
- б).наукова теорія та її вивчення;
- в).наукова гіпотеза та її доведення.

2. Процес наукового дослідження складається з:

- а). виявлення фактів;
- б).встановлення фактів достовірності і їх пояснення;
- в).постановка і формулювання наукової проблеми;
- г).формулювання і обґрунтування наукової гіпотези;
- д).побудова теорії і визначення шляхів її практичного застосування.

3.Необхідність проведення наукових досліджень полягає в

4. Гіпотеза – це:

- а). форма розвитку знань, яка виражає наукову обґрунтованість припущень, пояснюючи причину того, чи іншого явища , хоч потребує доказу;
- б). твердження, яке потребує доказу;
- в).твердження, яке не потребує доказу.

5. Гіпотеза, як форма теоретичних знань має відповідати наступним вимогам:

- а).відповідати встановленим в науці законам;
- б).погоджуватись з фактами, матеріалом на основі якого вона висунута;
- д).не породжувати протиріч, які заперечують закони логіки;
- г).бути простою, не зберігати лишнього, вільних припущень;
- д).повинна допускати можливості її доведення або відхилення.
- е).всі перераховані

6. Стадії розвитку гіпотез (перечислити) _____

7. Критерії яким повинна відповідати наукова гіпотеза:

- а).не суперечити результатам дослідження;
- б).бути перевіреною на практиці;
- в).задовольнити потреби практики;
- г).бути відмінною (відрізнитися) дійсністю, логічною простою;
- д).не бути логічно-вільною серед інших рівних теорій;
- е).мати велику сферу свого застосування;
- є).мати довільну форму.

8. Ієрархія (послідовність) основних етапів вивчення наукових джерел:

- 1) виписування цитат;
- 2) „швидке” читання матеріалу;
- 3) вибіркоче читання окремих частин;
- 4) загальне ознайомлення з науковою проблемою;
- 5) перегляд літератури і систематизація;
- б) редагування запису.

9. Способи розміщення в списку використаних джерел:

- 1) хронологічний порядок;

- 2) алфавітний порядок;
- 3) спочатку українські джерела, потім зарубіжні;
- 4) спочатку зарубіжні джерела, потім – всі інші;
- 5) спочатку книги, потім газети.

10. Дайте визначення «інформації»:

- а) це відомості про події та процеси;
- б) це детальне систематизоване подання певного відібраного матеріалу без будь-якого аналізу;
- в) це певні відомості, сукупність якихось даних, знань;
- г) все вище зазначене.

11. Назвіть основні ознаки наукової інформації:

- а) формування відомостей про наукову роботу;
- б) отримання в процесі пізнання закономірностей об'єктивної дійсності, підґрунтям якої є практика і оформлення її у відповідній формі;
- в) документовані і публічно оголошені відомості про досягнення науки, виробництва;
- г) результати науково-дослідної роботи вітчизняних дослідників;
- д) результати впровадження наукових досліджень в практику.

12. Виберіть правильні числа відповідям:

- а) монографія - це...
- б) збірник — це...
- в) періодичні видання - це...
- г) стандарт — це...
- д) довідково-інформаційний фонд - це...
- е) інформаційний ринок - це...

- 1) система економічних організаційних і правових відносин щодо продажу і купівлі технології, послуг, продукції тощо;
- 2) нормативні документи щодо єдиних вимог до продукції, її розробки, виробництву та застосування;
- 3) це видання, яке складається з окремих робіт різних авторів, присвячених одному напрямку, але з різних галузей;
- 4) наукова праця, присвячена глибокому викладу матеріалу в конкретній галузі науки;
- 5) журнали, бюлетені, інші видання: з різних галузей науки і техніки;
- б) сукупність упорядкованих первинних документів і довідкового пошукового апарату.

13. Виберіть головні принципи інформаційних відносин:

- а) повнота і точність інформації;
- б) сучасність та оперативність;
- в) доступність та свобода обміну нею;
- г) гарантованість прав;
- д) об'єктивність і точність;
- е) систематичність і регулярність;
- ж) порівнянність в часі і просторі.

14. Визначте відповідність документів галузям знань:

- а) Історія України;
- б) Журнал «Вища школа»;
- в) Журнал «Гуманітарні науки»;
- г) Біблія;
- д) Безпека життєдіяльності;

- е) Журнал «Готельний бізнес»;
- ж) Журнал «Юний технік»;
- з) газета «Освіта»;
- а) політична;**
- б) духовна;**
- в) соціальна;**
- г) економічна;**
- д) міжнародна;**
- е) науково-технічна;**
- к) монографія « Гуманізм і філософські проблеми сучасності»;**
- л) Журнал «Бізнес-інформ»;**
- м) Журнал «Міжнародний туризм».**

15. До якої групи наукової інформації відносяться: інформаційні видання, каталоги?

- а) вторинної;
- б) первинної.

16. Інформація розділяється на:

- а) оглядову, реферативну, релевативну;
- б) сигнальну, довідкову;
- в) міжнародну і національну;
- г) соціологічну і екологічну;
- д) практичну і теоретичну.

17. До якої групи інформаційних джерел відносяться звітні та статистичні дані, облікова і аналітична інформація, архівні та анкетні дані?

- а) аксіоматичні;
- б) неаксіоматичні.

18. Основне призначення довідкової анотації:

- 1) подати інформацію про документ;
- 2) полегшити пошук необхідних джерел;
- 3) уточнити ті вихідні дані, що відсутні в бібліографічному описі;
- 4) дати рекомендацію читачеві.

19. Наукова теорія має таку структуру:

- а).початкові дані;
- б).ідеалізований об'єкт;
- г).логіка теорії (розвиток законів, принципів);
- д).сукупність законів, принципів виведених в якості дослідження із основної теорії;
- е). всі перераховані

20. Функції теорії:

- а).систематична, пояснююча, світопізнавальна, методологічна, практична.
- б).організаційна, систематична, пояснююча, світопізнавальна, методологічна.

21. Повсякденне пізнання-це _____

22. Ціллю наукового пізнання є:

- а). відкриття об'єктивної дійсності;
- б).пізнання об'єктів дійсності.

23. Наукове пізнання носить характер:

- а). вільний;

- б). загальний;
- в) системний

24. Мислення, обмірковування - це:

- а). один із основних елементів наукової праці;
- б). спосіб пізнання об'єкту дослідження.

25. Наукова робота - це:

- а). одноосібне дослідження;
- б). дослідницька робота колективу;
- в). стихійне здобуття знань;
- г). робота в процесі якої здобуваються і використовуються нові знання.

26. Розумова діяльність є _____ (і чому?) _____

- а). найскладніший вид діяльності;
- б). середній вид діяльності людини;
- в). не складний вид діяльності людини;
- г). залежить від складності наукової діяльності.

27. За якими критеріями визначається якість інформації в науковому дослідженні?

- а) цільове призначення;
- б) цінність і надійність;
- в) достовірність і достойність;
- г) швидкодійність і періодичність;
- д) спосіб і форми подання;
- е) дискретність і безперервність;
- ж) за всіма зазначеними критеріями.

28. Дати повне визначення етапів дослідження:

- а) накопичення наукової інформації...
- б) формулювання теми дослідження...
- в) теоретичне дослідження...
- г) експеримент...
- д) оформлення...

29. Що таке достовірність науково-дослідної роботи?

- а) це доказ істинності, правильності результату експерименту;
- б) літературне наукове обґрунтування експерименту;
- в) перевірка на практиці висновків експерименту.

30. Доповніть форми обслуговування в бібліотеках:

- а) робота в читальному залі;
- б)...
- в)...
- г)...
- Д) ...

31. В яких каталогах картки з описом літературних джерел сформовані в алфавітному порядку за змістом знань?

- а) предметних;
- б) алфавітних;
- в) систематичних;

32. Сформулюйте основні недоліки при використанні мережі WEB сторінки Internet.

- а)

- в)
- б)
- г)

33. Які функції буде виконувати бібліотека в майбутньому?

- а)
- б)
- в)

34. Ієрархія основних етапів вивчення наукових джерел інформації:

- а) виписування цитат;
- б) «швидке» читання матеріалу;
- в) вибіркове читання окремих частин;
- г) загальне ознайомлення з науковою проблемою;
- д) перегляд літератури і систематизація;
- е) критичне оцінювання, редагування запису.

35. Способи розміщення в списку літературних джерел:

- а) хронологічному;
- б) в порядку посилань у тексті;
- в) в алфавітному порядку за першою літерою прізвища автора;
- г) все зазначене вірне.

36. Монографія – це _____

37. Серед основних функцій науки:

- 1) пізнавальна;
- 2) гносеологічна;
- 3) творча;
- 4) педагогічна;
- 5) комунікативна.

38. Науково-педагогічний працівник - це:

- 1) дипломант;
- 2) бакалавр;
- 3) викладач вищої школи;
- 4) вчений національного університету;
- 5) вчений у закладах післядипломної освіти III-IV рівня акредитації.

39. Ієрархія (послідовність) основних етапів вивчення наукових джерел:

- 1) виписування цитат;
- 2) „швидке” читання матеріалу;
- 3) вибіркове читання окремих частин;
- 4) загальне ознайомлення з науковою проблемою;
- 5) перегляд літератури і систематизація;
- 6) редагування запису.

40. Серед основних функцій науки:

- 1) пізнавальна;
- 2) нормативна;
- 3) творча;
- 4) ціннісна;
- 5) комунікативна.

41. Теза – це коротко сформульовані основні положення:

- 1) доповіді;
- 2) словника;
- 3) кінофільму;
- 4) каталогу;
- 5) лекції.

42. Анотація - це:

- 1) оригінальний твір;
- 2) вторинний документ;
- 3) плагіат;
- 4) реферат;
- 5) конспект.

43. Основні функції анотації:

- 1) сигнальна;
- 2) пошукова;
- 3) творча.

44. Що є предметом науки:

- 1) матеріальні об'єкти природи;
- 2) пов'язані між собою форми руху;
- 3) особливості відображення форм руху матерії у свідомості людей;
- 4) форми мислення.

45. Продовжіть вислови:

- 1) пізнання може бути: ...
- 2) відчуття – це ...
- 3) сприйняття – це...
- 4) уявлення – це...

46. Які функції виконує наука в суспільстві?

- 1) задоволення потреб людини у пізнанні законів природи і суспільства;
- 2) розвитку культури, гуманізації виховання і формування нової людини;
- 3) удосконалення виробництва і суспільних відносин;
- 4) забезпечення обороноздатності держави і її міжнародного іміджу;
- 5) формування різноманітних галузей наукових теорій.

47. Об'єднайте наведені галузі знань у три групи:

- А) Природничі Б) Суспільні В) Філософські
1. Фізика; 2. Хімія; 3. Психологія; 4. Педагогіка; 5. Логіка; 6. Економіка;
 7. Філологія; 8. Історія; 9. Технологія; 10. Географія; 11. Право; 12. Біологія;
 13. Філософія; 14. Соціологія

48. Компіляція передбачає:

- 1) привласнення чужих ідей;
- 2) запозичення доповіді;
- 3) включення чужого тексту у власну монографію;
- 4) реферування інших текстів;
- 5) створення автореферату на підставі чужої дисертації.

49. Каталог - це:

- 1) список журналів;
- 2) перелік книг;
- 3) зібрання книг;

4) перелік музейних експонатів.

50. Гіпотеза походить від грецького слова:

1. основа;
2. припущення;
3. пропущення;
4. обґрунтування.

51. Особу, яка складає реферат, називають:

- 1) рефератом;
- 2) референтом;
- 3) референтистом;
- 4) рефреном.

52. Форми апробації результатів наукового дослідження:

- 1) колоквиум;
- 2) курсова робота;
- 3) конференція;
- 4) симпозіум;
- 5) збори

53. Наукова діяльність має кілька видів:

- 1) науково-дослідницька;
- 2) науково-організаційна;
- 3) науково-інформаційна;
- 4) науково-педагогічна;
- 5) науково-допоміжна.

54. Молодий учений в Україні – це вчений віком до:

- 1) 25 років;
- 2) 28 років;
- 3) 35 років;
- 4) 40 років;
- 5) 45 років.

55. До методів наукових досліджень належать:

- 1) абстракція;
- 2) спостереження;
- 3) прогноз;
- 4) дедукція;
- 5) опитування

56. До наукових звань належить:

- 1) молодий вчений;
- 2) доктор філологічних наук;
- 3) магістр;
- 4 професор;
- 5 завідувач кафедри;
- 5) доктор філософії.

57. Форми використання матеріалів наукового дослідження:

- 1) дисертація;
- 2) доповідь;
- 3) курсова робота;

- 4) реферат;
- 5) автореферат.

58. Характерні ознаки наукової діяльності:

- 1) систематизація знань;
- 2) наявність наукової проблеми;
- 3) наявність об'єкта і предмета дослідження;
- 4) практична значущість процесу, що вивчається

59. До якої групи наукової інформації відносяться каталоги, анотації, реферати?

- 1) первинної;
- 2) вторинної;
- 3) емпіричної;
- 4) пізнавальної;
- 5) якісної.

60. Способи розміщення в списку використаних джерел:

- 1) хронологічний порядок;
- 2) алфавітний порядок за першою літерою прізвища автора або назви праці;
- 3) тематичний порядок;
- 4) спочатку зарубіжні джерела, потім – всі інші;
- 5) спочатку книги, потім газети.

61. Етапи наукового дослідження передбачають таку послідовність:

- 1) вивчення основних джерел за темою дослідження;
- 2) формулювання теми дослідження;
- 3) окреслення об'єкта і предмет;
- 4) визначення мети і головних завдань, гіпотези;
- 4) написання висновків, рекомендацій тощо;
- 5) вибір методів, аналіз даних;
- 6) оформлення.

62. Науковий факт - це:

- 1) складова наукового знання;
- 2) мислення;
- 3) вивчення законів природи;
- 4) законодавство;
- 5) пошук.

63. Авторський (друкований) аркуш – це:

- 1) 1 друкована сторінка;
- 2) 40 тис. знаків;
- 3) 20 сторінок машинопису;
- 4) 3 тис. кв. м відбитків (ілюстрацій, карт тощо).

64. Встановити проблему означає:

- а) відділити відоме від невідомого, факти які потребують пояснення та суперечать теорії;
- б) сформулювати питання - “Основний зміст проблеми”, її важливість для науки і практики;
- в) визначити конкретні завдання, першочерговість їх вирішення, методи, способи які будуть застосовуватись при цьому.

СКЛАДАННЯ ТЕЗ ДОПОВІДІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тези доповіді - сукупність окремих положень, які логічно пов'язаних один з одним.

Основна мета написання будь-яких тез:

- ✓ узагальнити наявний матеріал, дати його суть в коротких формулюваннях, розкрити зміст теми за аналізом обсягу публікацій або доповіді;
- ✓ глибоко розібратися в питанні,
- ✓ зробити аналіз проблеми і створити можливість протиставлення своїх думок думкам інших, або доповнення останніх.

Головна відмінність тез від інших наукових текстів - малий обсяг (1-2 друковані сторінки), в якому необхідно викласти всі **основні ідеї** доповіді (статті). Саме за якістю тез читачі будуть судити про всю роботу цілком і приймати рішення про необхідність познайомитися з матеріалом в повному обсязі.

Невдало написані тези здатні «відлякати» читача від цікавої наукової роботи. І навпаки, вдало складений текст тез привертає увагу і до науковому матеріалу, і до доповідача. Звичайно, багато в чому якість тез визначається реальним науковим змістом роботи, а й його можна або зіпсувати, або вигідно уявити.

Спочатку з'являється ідея, яку хочеться записати. Запис буде коротким, так як крім неї писати нічого. Потім необхідно зробити цю ідею надбанням громадськості – і автор сідає за написання тез, які потім відправить на конференцію.

Щоб зробити ідею зрозумілою читачеві, необхідно її:

- ✓ аргументувати,
- ✓ ввести читача в проблему,
- ✓ викласти інші аспекти роботи.

Опис всіх цих аспектів короткий, як і опис самої ідеї.

Весь текст вміщується на 1-2 сторінках - тези готові!

Тези до дослідницької роботи складаються з чотирьох основних частин:

1. *вступ,*
2. *формулювання цілей і завдань дослідження,*
3. *основної частини*
4. *висновків (висновку).*

Нижче описано зміст кожної частини.

Вступ. Для сприйняття тез сторонньою, що не знають теми дослідження людиною, потрібно поступове входження в курс справи. *Вступ* – це не просто композиційна частина роботи, а й документ, що включає в себе її важливі характеристики. Якщо зміст більшості диктується конкретною специфікою теми, то вступ відповідає певному канону, прийнятому стандарту, і обов'язково має включати загальнозначущі формулювання про проблему дослідження. Вступ починається з обґрунтування актуальності обраної теми. В тому, як саме ви підійдете до цього

обґрунтування, проявляється ваша наукова і професійна зрілість. Досить коротко окреслити сутність проблеми, що склалася в сучасній науці; описати ситуацію на ринку, в суспільстві, державі (а ще краще в науці) щодо вашої теми. Виходи на соціальну дійсність і потреби суспільства у вирішенні ваших дослідницьких завдань можливі і потрібні, особливо в роботах по соціальним і гуманітарним наукам, але робитися вони повинні небагатослівно і коректно, в межах здорового глузду і наукової естетики.

Переходячи до опису ступеня розробленості теми в сучасній науковій літературі, Ви повинні продемонструвати досить глибоке знайомство з наявними джерелами, здатність до критичного мислення і об'єктивної оцінки зробленого вашими попередниками в освоєнні цієї теми. Завдання цього розділу в тому і полягає, щоб показати читачеві, що в дослідженні теми вже зроблено, а що не зроблено, що є відносним «білою плямою». Саме на основі змісту цього розділу стане ясно, що ще належить зробити, в тому числі і Вам. Тому він логічно і по розташуванню в тексті передує формулюванню мети **Вашого** дослідження.

Мета впливає з наявності чогось недослідженого в темі. Ви як би оглядається і показуєте читачеві фронт робіт і плануєте ділянку для своєї власної наукової діяльності. Подача матеріалів в цьому розділі вступу може здійснюватися двома шляхами:

- або в хронологічному порядку, починаючи з концепцій, що з'явилися раніше за всіх інших за часом, і закінчуючи найсучаснішими, свіжими;
- або в логічному порядку розвитку наукового дослідження теми.

Зазвичай логічний порядок краще, оскільки краще працює на загальне розкриття теми. У цьому розділі необхідно строго відокремлювати потрібне від непотрібного. Оскільки обрана тема є порівняно вузькою, аналізуючи в зв'язку з цим зміст джерел, в текст роботи слід вносити тільки те, що безпосередньо пов'язано з Вашою темою. Все інше не повинно займати місця в обмеженому канонічними рамками обсязі цього розділу введення. Може бути, воно виявиться більш доречним для основної частини. Будьте обережні і не робіть необачних заяв про те, що до вас дана тема ніким і ніколи не досліджувалася, або про те що Ви пропонуєте основоположні ідеї! Подібні висловлювання припустимі лише на основі ретельного глибинного вивчення літератури!!! Найбільш типовою є ситуація введення в вітчизняний науковий обіг нових понять та ідей, що існують в зарубіжних дослідженнях, коли студентська робота пишеться на основі перекладених іноземних джерел. Це слід спеціально обумовити у вступі.

Мета і завдання дослідження. Далі переходять до формулювання мети і завдання дослідження. Формулювання мети повинна логічно впливати із описаної вами вище ситуації в науці щодо ситуації по темі. Позначивши, що і як в цьому напрямку зроблено іншими, Ви тим самим вже підійшли до питання про те, що необхідно робити далі, зокрема, **що саме збираєтеся зробити ви самі.** Звідси

впливає конкретна мета, яку ви перед собою ставите. Формулювання мети повинна бути максимально чіткою і короткою, а також повною і логічно коректною. Сформульована загальна мета дослідження становить його стратегію і тому вимагає постановки конкретних тактичних завдань. На відміну від мети, яка одна, **задач повинно бути кілька**. В сукупності вони утворюють загальну стратегію реалізації поставленої мети, а окремо являють собою послідовні кроки просування до неї (тактику). Фактично основна частина тексту – це поступове вирішення поставлених у введенні завдань. Тому, часто формулювання задач збігаються або майже збігаються з тематикою наступних розділів (абзаців) основної частини тез. Завдання подаються після цілі в формі перерахування.

Основна частина. Загальний зміст основної частини має відповідати темі дослідження і служити її **вичерпним розкриттям**. Виклад необхідно будувати так, щоб воно виглядало **аргументованим**, що подаються судження – **зваженими**, логічна канва – **продуманою**. У тексті не слід залишати нічого зайвого, не пов'язаного безпосередньо з авторським задумом. Окрім дотримання загальної структури більшості тез відповідного типу (викладена вище), може виявитися доцільним введення додаткових розділів (абзаців), відповідних рішенням окремих завдань дослідження (розширення розділу «проміжні результати»). Такі додаткові розділи формують відповідно для розкриття методів по яких Ви отримати результати, чи розкриття і аргументації суджень на базі яких можливо одержати певні результати.

Висновки. Висновок являє собою остаточний, підсумковий синтез всього цінного і значимого, істотного і нового, що міститься у вашій роботі. Незважаючи на те, що все вже сказано і докладно показано в тексті основної частини, ви знову звертаєтеся до виконаної роботи, щоб коротко відтворити логічну схему дослідження. Охарактеризувавши пройдений шлях, потрібно чітко сформулювати і послідовно викласти отримані в ході дослідження проміжні і основні результати і зробити на їх підставі висновки. Текст укладення повинен бути написаний так, щоб висновки співвідносилися з поставленими у введенні метою і завданнями дослідження. У висновку ви «звітуєте» про виконану роботу і здійснюєте синтез на базі проведеного аналізу. Автор об'єктивно описує реально досягнуте в результаті проведеної роботи, приріст знання з предмета дослідження. Це збільшення має бути повністю і вичерпно описано в формі послідовності висновків.

Підвівши підсумки свого дослідження, необхідно перейти до характеристики його наукової значущості та **можливостей практичного застосування**. Бажано оцінити не тільки головні підсумки роботи, але і побічні, другорядні результати, які можуть також володіти самостійним науковим значенням. Слід вказати шляхи і **перспективи подальшого дослідження теми**, окреслити завдання, які ще потрібно буде розв'язати!

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Оформлення бібліографічної інформації в наукових роботах здійснюється згідно з чинними національними стандартами, а саме:

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання.

Стандарт підготовлений на основі рекомендацій ІФЛА: «Міжнародний стандартний бібліографічний опис» - ISBD і об'єднав 5 існуючих раніше стандартів на опис нотних видань, картографічних добутоків, образотворчих та аудіовізуальних матеріалів, друкованих видань. У цьому стандарті відображено **бібліографічний опис всіх видів документів**, у тому числі й **електронних**, а так само **частини документа або групи документів**.

Стандарт регламентує оформлення бібліографічних списків, списків використаної літератури, списків літератури в наукових роботах тощо.

Приклади бібліографічного опису:

режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1zHFhIGtTDYd2cx5c-rX1ONI8VGoLFGhGgxsStBRPTKM/edit>

ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Цей стандарт регламентує оформлення **бібліографічних посилань** та бібліографічних списків посилань у наукових роботах. Він установлює види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання й розміщення в документах. Стандарт поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації. ДСТУ 8302:2015 містить інформацію про: види бібліографічних посилань та правила їхнього складання; особливості складання комплексного бібліографічного посилання; особливості складання бібліографічного посилання на електронний ресурс; особливості складання бібліографічного посилання на архівний документ. Він установлює види бібліографічних посилань, що є частиною довідкового апарату документа та наводяться у формі бібліографічного запису, а також визначає правила й особливості складання і розміщення відповідних записів. Поширюється дія стандарту на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації. Стандарт не замінює ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Система стандартів з інформації бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1–2003, IDT).

Однак він дозволяє значно спростити укладання переліків посилань. Оновлені вимоги ВД «Академперіодика» НАН України розроблено на його основі з використанням переважно варіанта для укладання первинних позатекстових посилань у повній формі. Об'єктами посилання можуть бути всі види опублікованих чи неопублікованих документів або їхні складники на будь-яких носіях інформації (п. 4.2). Разом з тим, нині в Україні діють інші, міжнародні бібліографічні стандарти¹²

Звертаємо увагу, що «Список використаної літератури» у наукових роботах наводять згідно ДСТУ.

Приклади оформлення позатекстових бібліографічних посилань: режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1ZU8z4B3us2q6X6Xnkthubd1CxGhc2-NJluCjuI8BQuA/edit>

Слова і словосполучення в бібліографічних описах та бібліографічних посиланнях скорочуються відповідно до:

ДСТУ 3582—2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ).

ДСТУ 7093:2009 Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами (ГОСТ 7.11-2004 (ISO 832:1994), MOD ; ISO 832:1994, MOD).

ГОСТ Р 7.0.12-2011 Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Сокращение слов и словосочетаний на русском языке. Общие требования и правила. Стандарти розроблено фахівцями Книжкової палати України імені Івана Федорова і його дія поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації. Зазначається, що «Стандарт призначено авторам творів, видавцям, фахівцям редакцій засобів масової інформації, інформаційних центрів тощо».

¹Болклтун З.А. Стандарти оформлення бібліографічних посилань. Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/publications/books/series/9789660247048/Documents/2018_15/18_15_Bolk.pdf

² Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами: методичні рекомендації / уклад.: М. П. Гребенюк, Г. З. Шевчук. Луцьк: ВІППО, 2019.60 с. Режим доступу: <http://vippo.org.ua/files/pedposhyk/spuslit-1557135224.pdf>

ПИТАННЯ ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

1. Наукові факти і їх роль в науковому дослідженні.
2. Поняття наукової проблеми, її постановка і формулювання.
3. Суть наукової теорії, її роль в науковому дослідженні.
4. Класифікація галузей наук
5. Суб'єкти наукового дослідження: МОН, НАН, НААН, науково-дослідні установи, кафедри університетів, наукові і науково-педагогічні працівники.
6. Підготовка наукових кадрів, вчені ступені і вчені звання. Якості яким має відповідати науковець.
7. Основні ознаки наукового дослідження.
8. Поняття методологія, метод, прийом у науковому дослідженні.
9. Поняття системного, комплексного та цілісного підходу в науковому дослідженні.
10. Методи дослідження та їх класифікація.
11. Головні компоненти методики наукового дослідження.
12. Загальна характеристика емпіричних методів.
13. Спостереження як емпіричний метод наукового дослідження.
14. Емпіричні методи дослідження: вимірювання, порівняння, узагальнення
15. Опитування як емпіричний методи дослідження:, , експертна оцінка як емпіричний методи дослідження
16. Сутність гіпотези, її особливості.
17. Характеристика основних теоретичних методів наукового дослідження: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння, формалізації, абстрагування та моделювання.
18. Поняття моделі, вимоги, які до неї ставляться, види, особливості побудови. Особливості логічного та хронологічного підходів при проведенні теоретичних досліджень.
19. Основні стадії науково-дослідного процесу.
20. Обґрунтування актуальності теми, визначення її місця у науковій проблемі.
21. Організація науково-дослідних робіт.

22. Суть та складові планування наукової діяльності.
23. Програма та плани наукового дослідження.
24. Сутність інформації і її роль в суспільному житті.
25. Наукова документальна інформація.
26. Класифікація документальних джерел інформації.
27. Бібліотека і її роль в інформаційному забезпеченні наукових досліджень.
28. Інтернет і його роль в інформаційному забезпеченні наукових досліджень.
29. Документальні джерела інформації в наукових дослідженнях.
30. Інформація в науковій діяльності суб'єктів дослідження з позицій кібернетики.
31. Наукові принципи та методи роботи з інформацією, документами;
32. Стратегії, стандарти та методи розвитку й адміністрування систем управлінської діяльності.
33. Аналітична обробка наукової та управлінської інформації
34. Бібліометрія. Вебометрія. Та їх роль в аналізі інформаційних потоків та масивів
35. Аналітико-синтетичне опрацювання наукової та управлінської інформації
36. Сутність оприлюднення результатів дослідження та способи його здійснення.
37. Структура і зміст доповіді, реферату, наукової статті.
38. Зміст і обсяги брошури, книжки і монографії.
39. Круглі столи, науково-практичні конференції та симпозиуми.
40. Сутність і зміст кваліфікаційної роботи магістра.
41. Основні етапи підготовки. Функції наукового керівника і магістра.
42. Структура кваліфікаційної роботи магістра та її оформлення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Виноградова О.В., Дарчук В.Г., Єсмаханова А.У., Ромащенко О.С. Методичні рекомендації для вивчення дисципліни «Організація проведення наукових досліджень у маркетингу» Київ, 2022. 54 с.
2. Антошкіна Л.І., Стеченко Д.М. Методологія економічних досліджень: *Підручник*. Київ: Знання, 2015. 312с. URL: http://lib.ktu.edu.ua/?page_id=9300
3. Зацерковний В.І., Тішаєв І.В., Демидов В.К. Методологія наукових досліджень: *Навч. посіб.* Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с. URL: https://isp.kiev.ua/images/Page_Image/Library/Methodology_Zatserkovny_Tishayev_Demidov.pdf.
4. Краус Н.М. Методологія та організація наукових досліджень: Навчально-методичний посібник. Полтава: Оріяна, 2012. 183 с. <http://www.dut.edu.ua/ua/lib/5/category/743/view/1344>
5. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. <http://www.dut.edu.ua/ua/lib/5/category/743/view/1540>
6. Методологія та організація наукових досліджень : Навч. посіб. І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. 607с. URL: <http://www.dut.edu.ua/ua/lib/1/category/743/view/2033>
7. Мокін, Б. І., Мокін О. Б Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2014. 180 с. URL: <http://www.dut.edu.ua/ua/lib/5/category/743/view/1449>
8. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 272 с. URL: <http://www.dut.edu.ua/ua/lib/5/category/743/view/1448>
9. Тушева В.В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник . УМО НАПН України. Харків: «Федорко», 2014. 408 с. URL: <http://www.dut.edu.ua/ua/lib/5/category/743/view/1450>
10. Чмиленко, Ф.О. Жук, Л.П.. Методологія та організація наукових досліджень. *Посібник до вивчення дисципліни*: РВВ ДНУ, 2014. 48 с. URL: <http://www.dut.edu.ua/ua/lib/5/category/743/view/1447>
11. Швець Ф.Д. Методологія та організація наукових досліджень. *Навчальний посібник*. Рівне: НУВГП. 2016. 151с. URL: <http://www.dut.edu.ua/ua/lib/5/category/743/view/1495>

Допоміжна

1. Kothari C.R. Research methodology. Methods and techniques. URL: <https://www.slideshare.net/annakittystefen/research-methodology-methodsandtechniquesbycrkothari>.
2. Piccoli, Gabriele; Pigni, Federico (July 2018). Information systems for managers: with cases (Edition 4.0 ed.). Prospect Press. p. 28. <https://prospectpressvt.com/titles/piccoli-information-systems-for-managers/>
3. Бірта Г. О. , Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень : навчальний посібник, К. : «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.
4. Броннікова Л. В. Комунікація в сучасній науці: нові засоби для виробництва знання. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. 2015. 257 с.
5. Виноградова О.В. Куценко О. Методологічні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств сфери послуг. *Економіка. Менеджмент. Бізнес. Збірник наукових праць*. ДУТ, Київ-2015. № 2. <http://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/452> .
6. Виноградова О.В., Литвинова О.В., Пілігрим К.І. Сутність інструментів гейміфікації в системі мотивації персоналу. *Економіка. Менеджмент. Бізнес. Збірник наукових праць*. Київ:ДУТ, 2017. № 4 (18). <https://bit.ly/32gorkw>
7. Виноградова О.В., Гусєва О.Ю., Пілігрим К.І Наукові проблеми дослідження зовнішнього мотиваційного середовища туристичних підприємств *Механізм регулювання економіки*. 2015. № 4. С. 38-47. <https://bit.ly/32iMeAw>
8. Виноградова О.В., Дрокіна Н.І. Методичні підходи до оцінки інтегрованого Інтернет-маркетингу підприємств. *Науковий вісник МГУ*. Серія: Економіка і менеджмент. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. №42. URL: <https://bit.ly/2Y4Uxx0>
9. Виноградова О.В., Дрокіна Н.І. Еволюція концепцій цифрової економіки в контексті теоретичних підходів та етапів цифрової революції. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. Одеса, 2019. №42. С.230-235. <https://bit.ly/32dQcdD>
10. Виноградова О.В., Кондрашов О.А. Проблемні питання інформаційного забезпечення контролю процесу прийняття управлінських рішень. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. №12/1. С.38-41. <https://bit.ly/2ZtYjkg>
11. Виноградова О.В., Євтушенко Н.О., Гончаренко С.В. Методологія оцінювання потенціалу конвергентно-орієнтованого розвитку підприємств телекомунікаційної галузі. Електронне наукове фахове видання *Ефективна економіка*, 2017. №8 <https://bit.ly/3foxSIH>

12. Виноградова О.В., Смикова М.О. Методи кризис-менеджменту з відновлення іміджу промислової території. *"Економічний вісник"*, 2015, №2. С.119-125. https://ev.nmu.org.ua/docs/2015/2/EV20152_119-125.pdf
13. Горовий В.М. Критерії якості наукових досліджень у контексті забезпечення національних інтересів. *Вісник НАН України*. Наукометрія і видавнича справа. 2015. № 6. С. 64-80.
14. Добри́вечір В. А. Сучасні тенденції в науковій комунікації. *Наукові записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2013. Том 26 (65). № 3. С.18-23.
15. Евтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень: *Навч. посіб.* Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
16. Костенко Л. Й., Жабін О. І., Копанєва Є. О., Симоненко Т. В. Наукова періодика України та бібліометричні дослідження : *монографія* НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2014.173 с.
17. Лавриш Ю. Е. Особливості організації науково-дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. Серія: : Філологія. Педагогіка. 2013. Вип. 2. С. 72-76.
18. Мельник Ю. Б. Методика підготовки до наукової доповіді. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2012. № 1. С. 29-33.
19. Методика та організація наукових досліджень : *навчальний посібник*; за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: Видавн. поліграф. Центр ТНЕУ «Економічна думка», 2012. 196 с.
20. Муравицька Г. В. Інформація як стратегічний ресурс організації науково-дослідного процесу. *Демократичне врядування*. 2015. Вип. 15.
21. Оспіщев В.І. , Кривошей В.В Технологія наукових досліджень в економіці: *навч. посіб.* К.: Знання, 2013. 225 с.
22. Поворознюк А. І., Панченко В. І., Філатова Г. Є Методологія та організація наукових досліджень : *навч. посібник* . Харківський політехнічний ін-т, нац. техн. ун-т. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. 192 с.
23. Скиба О. П. Наукові комунікації в інформаційну епоху. *Вісник Національного авіаційного університету*. Сер. : Філософія. Культурологія. 2012. С. 42-46.
24. Федішин І.Б. Методологія та організація наукових досліджень (опорний конспект лекцій для магістрів напрямку «Менеджмент») Тернопіль, ТНТУ імені Івана Пулюя, 2016. 116 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Google Scholar або Google Академія: пошукова система і некомерційна бібліометрична база даних, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування URL : <https://scholar.google.com.ua/>
2. Вимоги до публікацій та фахових видань URL : <http://vak.org.ua/fv/>.
3. Електронний каталог Національної парламентської бібліотеки України [політемат. база даних містить відом. про вітчизн. та зарубіж. кн., брош., що надходять у фонд НІБ України]. – Електронні дані (803 438 записів). Київ: Нац. парлам. б-ка України, 2002-2015. URL : catalogue.nplu.org .
4. Законодавство України. URL : <http://www.rada.kiev.ua>; <http://www.nau.kiev.ua>; <http://www.ukrpravo.kiev.com>; <http://www.liga.kiev.ua>.
5. Методологія науки URL : sites.google.com/site/fajrru/Home/scientific.
6. Наказ № 40, від 12.01.2017, „Про затвердження Вимог до оформлення дисертації - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17#Text>
7. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського URL : <http://www.nbu.gov.ua>.
8. Національна парламентська бібліотека України. URL : <http://www.nplu.kiev.ua>
9. Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. URL : <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>
10. Портал "Аспірант України" для аспірантів, дисертантів, здобувачів вченого звання, молодих наукових працівників. URL : <http://www.aspirant.com.ua/>
11. Портал "Поради молодим науковцям". URL : <http://www.disser.biz/>
12. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> .
13. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 № 3322-XII. – URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3322-12> .
14. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-УІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> .
15. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки : Закон України від 11.07.2001 р. від № 2623-III (зі змінами) URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2623-14.33>
16. Сайт Національний інститут стратегічних досліджень <https://niss.gov.ua/>
17. Сайт НАН України <http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx>
18. Сайт Український інститут науково-технічної експертизи та інформації <http://www.uinte.kiev.ua/>
19. Сайт Інформація з наукових питань в ІНТЕРНЕТІ http://ilt.kharkov.ua/bvi/resources/resources_u.html
20. Сайт МОН України <http://www.mon.gov.ua/>
21. Сайт РЕФОРМА НАУКИ <https://mon.gov.ua/ua/nauka/nauka/reforma-nauki>
22. Український інститут інтелектуальної власності: Електронні дані. Київ: УІВ, 2017. URL : <http://www.uipv.org>
23. Харківська державна наукова бібліотека ім. Короленка. URL : <http://korolenko.kharkov.com>